

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

5^E JAARGANG

WOENSDAG 8 DECEMBER 1920

No. 258

INHOUD

	Biz.
ONTGINNING VAN AARDOLIEVELDEN IN NEDERLANDSCH-INDIË door <i>Dr. J. Rueb</i>	1059
Handelsorganisatie in Nederlandsch-Indië door <i>J. G. Bendien</i>	1062
Engeland en Rusland in het Midden-Oosten door <i>H. Dumlop</i> ..	1064
Het goed recht van een Rijkswoningfonds door <i>Ir. J. Goudriaan Jr.</i>	1067
Het Geldwezen in de Unie van Zuid-Afrika door <i>J. P. van der Horst</i>	1069
Londensche Correspondentie	1071
AANTEKENINGEN:	
Het Internationaal Thee-congres met Tentoonstelling te Bandoeng	1073
Oppervlakte der Rubberplantages in Ned.-Indië	1073
MAANDCIJFERS:	
Emissies in November 1920	1073
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	1074—1082
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins.*Assistent-Redacteur voor het weekblad: *D. J. Wansink.*Secretariaat: *Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam.*Aangeteekende stukken: *Bijkantoor Ruijge Plaatweg 37.*Telef. Nr. 3000. Telegr.adres: *Economisch Instituut.*Postcheque en girorekening *Rotterdam No. 8408.*

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p.
in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 22,50
per jaar. Losse nummers 50 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen
het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande
ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos,
voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertentiën f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonne-
ment volgens tarief. Administratie van abonnementen
en advertenties: *Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-
Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage.*

6 DECEMBER 1920.

Ook gedurende de afgelopen week bleef de geld-
markt ruim van middelen voorzien. Wissels — hoewel
schaarsch aangeboden — vonden plaatsing eerst à 3%
en 3¼ pCt., later à 3%, ook wel à 4 pCt. Ook in call-
geld ging nog al wat om. Beïnvloed door de maands-
wisseling en ook door den toestand van de effecten-
markt noteerde prolongatie vaster; heden 5¼ pCt.

* * *

Op de wisselmarkt komt de algemeen heerschende
malaise scherp tot uiting. Uit hoofde van de door haar
de laatste weken geleden verliezen, onthoudt de spe-
culatie zich grotendeels van zaken of beperkt zich
met groote voorzichtigheid tot kleine posten. Eén en

ander doet duidelijk zijn invloed gevoelen; het aantal
zaken is dan ook betrekkelijk klein en de koersschom-
melingen van weinig beteekenis. Heden waren de
meeste deviezen gedeceideend flauw. Vooral de Marken
moesten weer heel wat van de laatste rijzing inboeten;
slot 4.30. Alleen voor de Skandinavische wissels be-
stond goede vraag.

* * *

Er valt nog steeds een gestadige uitbreiding waar
te nemen van de afdoeningen op termijn. Vooral de
vet- en de graanhandel spelen hierbij een rol van
beteekenis.

LONDEN, 4 DECEMBER 1920.

De geldmarkt was, dank zij stortingen door de
schatkist voor intrest op 5 pCt. Oorlogsleening en
inlossing van Exchequer Bonds, tezamen tot een be-
drag van £ 70.000.000, veel gemakkelijker. Een deel
der vrijgekomen gelden werd besteed voor aankoop
van schatkistwissels en voor terugbetaling van de uit-
staande schuld aan de Bank of England. Daggeld
wordt nu verhandeld op 4—5 pCt., 7-daags-geld op
5½ pCt.

De handel in de disconto-markt is levendig; voor
wissels tot 2 maanden looptijd tegen lagere prijzen.
Er bestaat een groote vraag voor korte wissels, de
banken zoeken voornamelijk Februari-papier tegen
6¼ pCt. Voor lange wissels gelden de oude prijzen.
2-, 3-, 4- en 6-maands-papier noteerden resp. 6³/₁₆ pCt.,
6⁹/₁₆—5⁵/₈ pCt., 6⁵/₈—11¹/₁₆ pCt. en 6³/₄ pCt.

ONTGINNING VAN AARDOLIEVELDEN IN NEDERLANDSCH-INDIË.

Met een op 22 November l.l. onder dezen titel in-
gediend wetsontwerp, is een nieuwe stap gezet op den
langen lijdensweg, die tot einddoel heeft of moet heb-
ben, het ten behoeve van land en volk van Indië met
maximum nuttig effect in exploitatie brengen der
Djambi-terreinen. Het kan overbodig heeten de ge-
heele voorgeschiedenis te memoreeren¹⁾. Op 15 Nov.
1915 sprak de Tweede Kamer zich door het aannemen
van de motie-Albarda uit voor Staatsexploitatie, die
ook oorspronkelijk in de bedoeling der Regeering had
gelegen. Bij de stemming waren links en rechts ver-
deeld. Zoo behoorden onder de voorstemmers ver-
schillende katholieken, onder wie de tegenwoordige
Ministers Ruys en Aalberse en de Indische speciali-
teit Boogaardt. Tegen stemden b.v. een 10-tal unie-
liberalen, die aan een motie-De Meester de voorkeur
gaven, welke exploitatie beogde door een Vennoot-
schap op wier gestie het Land overwegenden invloed

¹⁾ Zie „Ec.-Stat. Ber.“, No. 120: Ontginning van Aardolie
in Djambi.

heeft. De voorstanders van beide moties waren het op één punt roerend eens, n.l. dat Nederlandsch-Indië zich in ieder geval economisch vrij moest maken van de inwerking van het monopolie der „Koninklijke”. zij verschilden alleen in de keus van het middel. De Regeering heeft de motie-Albarda, practisch gesproken, naast zich neergelegd, en diende 2 jaar later een op de motie-De Meester geïnspireerd wetsontwerp in. Terecht kwam de Kamer op constitutioneële gronden hietegen op in een Voorloopig Verslag, dat ook overigens van het wetsontwerp niets heel liet.

Inmiddels heeft in Juli 1919 ook de Volksraad zich met 21—8 stemmen vóór Staatsexploitatie verklaard. Bij de bestrijding van de betreffende motie-Cramer permitteerde de Directeur G. B. zich de vrijheid aan de S.D.A.P. te verwijten, dat zij o.a. door het doen aannemen van de motie-Albarda de oorzaak was van de stagnatie in de ontwikkeling van den mijnbouw in Indië. Deswege even verdiend als gevoelig op de vingers getikt — immers er waren onder de 37 voorstanders der motie-Albarda slechts 12 sociaal-democraten — hoorde getoemde Hoofdambtenaar zich n.h.v. volkomen terecht toevoegen, dat men veeleer inzake Djambi spreken kan van een Regeering, die, om het wat onparlementair uit te drukken, sabotage pleegt. Voor Ministers — of moet men ten deze van Directeuren G. B. spreken — die het beter weten en hun zin doordrijven, ondanks een na rijp beraad gevallen beslissing der Kamer, is in een democratischen Staat nu eenmaal geen plaats.

Na opnieuw drie jaren heeft de Regeering thans weer een wetsontwerp ingediend, dat schijnt te steunen op de motie-De Meester, doch zeker door genoemden afgevaardigde energisch zou zijn bestreden. Bij de indiening is n.h.v. een ernstige politieke vergissing begaan, waar men heeft nagelaten de Volksraad te hooren, „omdat dit opnieuw langdurige vertraging veroorzaakt zou hebben in de afdoening van een zoo dringende zaak,” een argument, dat van de zijde der Regeering, die ten deze nooit een schijn van haast heeft getoond, op zijn zachtst gezegd, zonderling klinkt. Een tweede argument is, dat de Volksraad zich reeds vóór Staatsexploitatie heeft uitgesproken. Dit geldt óók voor de Kamer. Het staat wel vast, dat de Volksraad aan het gebeurde ernstig aanstoot nemen zal en dat men hiermee een scherp wapen geeft in handen van hen, die naar te snelle uitbreiding van de wettelijke bevoegdheden van den Volksraad streven en van meening zijn, dat wij via de politiek van het batige slot, nog niet verder zijn gekomen, dan een regeering van Nederlandsch-Indië, ten behoeve van het Nederlandsche kapitaal.

* * *

Het nieuwe wetsontwerp beoogt een belangemeenschap tusschen Staat en „Bataafsche” op voorwaarden, door welke aan het land een ruim winst-aandeel wordt verzekerd, terwijl een overwegend medezeggenschap in de leiding der onderneming aan de Regeering deugdlijke waarborgen voor een goede behartiging harer belangen verschaft.

In zijne bestrijding van de idee Staatsexploitatie gaat de Minister uit van de stelling, dat de voorstanders van Staatsexploitatie in Djambi in en buiten de Kamer zich uitsluitend laten leiden door de fiscale overweging, dat de geheele winst van een Staatsbedrijf meer zal zijn dan zelfs een belangrijk aandeel in de winst van particuliere exploitatie. Dit is wat men in parlementaire termen een „onjuistheid” pleegt te noemen. De grondgedachte van voorstanders van Staatsexploitatie in dit speciale geval ligt veel meer op economisch dan op fiscaal terrein. Geen voorstander zal naïef genoeg zijn om te meenen, dat de Staat uit Djambi winsten zal halen — voor zoover uitgedrukt in contant geld — gelijk aan die, welke de Koninklijke met dit object in handen verkrijgen zal. Een dergelijk argument, de geheele winst is meer dan % van de winst, kan worden aangevoerd door hen, die

na 1927 Staatsexploitatie op Billiton wenschen, in het geval van Djambi staat op de eerste plaats, zoewel bij voorstanders van Staatsexploitatie als bij hen, die hun stem gaven aan de motie-De Meester, de wensch om Indië economisch onafhankelijk te maken van het bestaande productiemonopolie. En deze voornaamste, de economische kant van het vraagstuk, wordt door den Minister in Wetsontwerp en Memorie van Toelichting volkomen voorbijgegaan.

Vindt men in het vorige wetsontwerp althans nog een, zij het ook vrij hulpeloze, poging tot het verkrijgen van economischen invloed in de bepaling, dat het land de bevoegdheid erlange om de voor den openbaren dienst benodigde grondstof en bereide zelfstandigheden tegen vaststaanden prijs af te nemen, in het aanhangige wetsontwerp heeft men hiervan definitief afgezien. Blijkens de intrekking, naar het voorkomt volkomen terecht, van meening, dat het Djambi-ontwerp 1917 in geen van beide opzichten bevredigde, bevreesd dat bij toepassing van Staatsexploitatie de fiscale belangen niet tot hun recht zouden komen, heeft de Minister getracht deze te secureren door aansluiting bij den natuurlijken tegenstander en moest daartoe logisch de directe economische belangen opofferen, die eenvoudigheidshalve nu ook verder onvermeld blijven.

Het is echter wel de moeite waard hierbij een passage aan te halen uit de Memorie van Antwoord over de in 1916 voorgestelde Mijnwetswijziging, waarin de toenmalige Minister zegt:

„Het staat bij hem (Minister) vast, dat een krachtige ontwikkeling van Indië op nijverheidsgebied met ongelooftelijke moeilijkheden zal te kampen hebben, wanneer het den gelukkigen ontdekker van fossiele brandstoffen geoorloofd blijft de grondstoffen voor ettelijke takken van nijverheid, de brandstof noodig voor opwekking van stoom en electriciteit, naar willekeur binne of buiten het bereik te brengen van de bewoners van het gebied, waar ze gewonnen worden”

In 1920 zijn deze „ongelooftelijke moeilijkheden” vergeten en ziet men de gelukkige ontdekker, Staat geheeten, die zich inmiddels van de geheele rest der fossiele brandstoffen verzekerd heeft, zijn uit economisch oogpunt zoo kostbaar bezit om fiscale redenen ter beschikking stellen van hen, die de verdere Indische petroleum-productie practisch volledig beheerschen.

Even wijzende op het belang dat onze groote scheepvaart-maatschappijen zouden hebben bij Staatsproductie van „liquid fuel” mag ook gedacht worden aan moeilijkheden van gansch anderen aard. In „de Taak” van 21 en 28 Febr. 1920 vermeldt de Staatsmijn-ingenieur A. C. de Jongh, in een artikel getiteld: „Indische Petroleum-politiek”, welk artikel in de Memorie van Toelichting bestreden wordt en dus aan de Regeering bekend is, dat de prijs van een kist petroleum van 36 L. in 1914 en '15 op Java bedroeg f 3,90, in 1916 f 4,40, in 1917 van f 4,50 tot f 5,10, terwijl in 1918 de prijs verder steeg tot f 6,10 per kist. Hij vervolgt:

„De sterke stijgingen in 1916/18 kunnen in dit productieland zeker niet gemotiveerd worden door zooveel hogere onkosten, noch door hoge zeevrachten. *De prijzen zijn trouwens zeer belangrijk hooger dan die op de buitenlandsche markten, waarheen het niet hier plaatsbare gedeelte der productie met veel kosten vervoerd wordt.* In het sterke oplopen der prijzen is dan ook niet anders te zien dan een welgeslaagde poging om uit den binnenlandschen consument, d.i. voor kerosine: uit den Inlander te knijpen, wat er uit te knijpen viel.”

Dit feit is voor zoover bekend niet weersproken en overigens plausibel. De Koninklijke heeft niet anders gedaan dan ieder ander handelaar, dien men niet tijdig verhinderd heeft van de tijdsomstandigheden te profiteren en heeft zich daarbij relatief gesproken nog matig getoond. Maar men vergist zich tóch als men meent, dat de Inlander er voortaan genoeg mee nemen zal, voor een van zijn weinige levensbehoeften, voor zijn eigen petroleum, méér te betalen dan een buitenlander, terwijl hij weet, dat de Rege-

ring de gelegenheid heeft voorbij laten gaan om zulks voorgoed te verhinderen. Men bedenke, welk een storm van verontwaardiging hier te lande zou zijn opgegaan, indien de Staat had toegelaten, dat het Staatsbedrijf en de particuliere koolproducenten, profiteerend van den oorlog, hun eigen producten op buitenlandsche prijzen hadden gebracht en rijk en arm den evenredig gestegen prijs voor huisbrand had moeten betalen. Wat gij niet wilt, dat u geschiedt, doe dat ook aan een ander niet. En zeker niet als de ander afhankelijk is, als in casu de Inlander.

Wanneer wij nagaan op welke overwegingen de Minister zijn ongunstig oordeel over de financieele kansen van een eventueel Staatsbedrijf baseert, dan kunnen deze blijkens de Memorie van Toelichting in hoofdzaak worden samengevat als volgt:

1°. Twee groote combinaties beheerschen de wereldmarkt van petroleum. Daarnaast is voor een zelfstandig Staatsbedrijf geen plaats. — Het moge eenige jaren geleden waar geweest zijn, dat de wereld praktisch gesproken in twee invloedssferen, wat petroleum betreft, verdeeld was, sindsdien is daarin verandering gekomen. Zonder verder in details te treden kan aangehaald worden de slotzin van het blijkbaar van een insider afkomstige overzicht van de petroleumindustrie in 1917 in „Ec. Stat. Ber.” 20 Febr. 1918.

„Daar het aantal productie-centra dus steeds grooter wordt en de olie-voortbrengende gebieden langzamerhand over de geheele wereld verspreid komen te liggen — iets wat voor zegge een tiental jaren nog absoluut niet het geval was, is het duidelijk, dat van een overheersching van de wereldmarkt door één enkele groep in de toekomst geen sprake zal kunnen zijn.”

Het is overigens ook niet noodig, dat het Staatsoliebedrijf op de wereldmarkt een zelfstandige plaats inneemt. Zonder dat kan het zijn economische taak vervullen en die is de hoofdzaak.

2°. De stelling, die men ook terugvindt in het bekende artikel van den oud-chef van het Mijnwezen E. Middelberg in „De Ingenieur” van 3 Nov. 1917 en daar wordt geformuleerd als: De groote petroleummaatschappijen hebben het hun toekomende geld niet anders kunnen verkrijgen dan door den weg, die „von der Quelle bis zur Lampe” voert, ten einde toe af te loopen. — Inderdaad is het petroleumbedrijf over een groot deel der aarde zoodanig georganiseerd, dat de geheele weg „von der Quelle bis zur Lampe” binnen de machtsfeer van een enkele organisatie ligt. Maar wettigt dit de veronderstelling, dat zulks noodzakelijk was om winst te kunnen maken? Wie de geschiedenis van Koninklijke en Standard Oil nagaat ziet, dat in beide gevallen het toevallig krachtigste lid in de keten „von der Quelle bis zur Lampe” successievelijk de andere schakels min of meer vrijwillig heeft geannexeerd, niet om voldoende winst te maken, doch om zodoende alle winst, die met mogelijkheid uit den consument te halen viel, in één hand te brengen, immers het kenmerk van ieder geslaagd monopolistisch bedrijf. En wie ziet, dat wat de heer Middelberg noemt: „het aan de groote petroleumtrusts toekomende geld” voor de Koninklijke bedraagt ruim 40 pCt. 's jaars over een flink verwaterd kapitaal. ¹⁾ krijgt toch het idee, dat er in petroleum toch wel wat te verdienen moet zijn, zonder dat men „von der Quelle bis zur Lampe” gaat. Dit is ook overigens te hopen voor den Minister, immers diens bedrijf gaat gelijk dat zijner medecontractante, de „Bataafsche”, niet verder dan de productie, de fabricage der splitsingsproducten en hun verkoop in het groot.

3°. De winst ligt in hoofdzaak bij de distributie. — Waar zooals wij zagen bij de groote concerns, waarvan deze mededeeling afkomstig is, het geheele bedrijf „von der Quelle bis zur Lampe” in één hand ligt, is het duidelijk, dat het hun volkomen vrijstaat de winst pre-

¹⁾ Verwaterd natuurlijk alleen in die beteekenis, dat het nominaal bedrag grooter is dan het in contanten gestorte deel van het kapitaal.

cies daar te leggen, waar dit hun met het oog op cijnsheffing, belastingen, staatkundige verhoudingen of bedrijfspolitiek het beste uitkomt, in het algemeen wel daar, waar de winst het minst gemakkelijk te constateeren of te achterhalen valt, d.i. toevallig bij de distributie. Verdere beteekenis is hieraan toch niet te hechten.

4°. De Staat is ongeschikt om petroleum te verkoopen. — Wat dit punt betreft, dient onderscheid gemaakt tusschen de binnenlandsche en de wereldmarkt. Wij zien, dat de Staat in Indië zout verkoopt, kinine produceert, steenkolen practisch haast monopoliseert en pandhuizen met dergelijk succes exploiteert, dat zelfs te groote winsten worden gemaakt. Er is dan toch geen redelijke twijfel, dat hij ook wel petroleum zal kunnen slijten. Wel is het juist, dat de Staat moeilijk buitenslands, behalve dan in Nederland, als koopman zal kunnen optreden. Maar wat belet hem een op particuliere leest geschoeide verkoopsorganisatie in het leven te roepen? Voor de hand ligt overigens zich voor den verkoop op de wereldmarkt van het productie-surplus te combineeren met een der groote concerns, al is dit niet noodzakelijk. Men kan wel aannemen, dat indien men aan de Koninklijke een hooge verkoopscommissie laat, er toch voor den Staat een flinke bate zal overblijven, terwijl de Koninklijke, die overal ter wereld naar olie zoekt, haar positie versterkt en zich uit de commissie schadeloos stelt voor het verlies der Indische markt.

5°. De hoofdfactor is de vrees, dat men het Staatsbedrijf met zijn olie zal laten zitten. — Binnenslands waar de Staat den geheelen weg „von der Quelle bis zur Lampe” doorloopt en dus de heele winst deelachtig wordt, kan hij en zal hij zich uit hoofde van zijn economische taak moeten tevreden stellen met een belangrijk geringere winst dan de Koninklijke. Waar niemand betwist, dat de Staat even goed als de Koninklijke kan produceeren en veredelen, moet als logisch gevolg de Indische Markt hem toevallen, wat dan ook de economische bedoeling is van de stichting van het Staatsbedrijf. Dit beteekent voor de Koninklijke een verlies, dat zij te dragen zal hebben. Wat betreft den afzet naar buiten, daarmede zal het vooral in den beginne zoo'n vaart niet loopen. Eerst successievelijk zal een overschot ontstaan van liquid fuel en benzine. Een groot quantum daarvan zal in Holland kunnen worden ondergebracht. Ondanks fantastische benzineprijzen — hooger b.v. dan in Duitschland — is het verbruik hier zeer groot. Wij zien dat de Koninklijke — van haar standpunt terecht — den prijs voor stookolie nauwkeurig aanpast aan de kolenprijzen en op die conditiën alles afzet, wat zij maar kan aanvoeren. Is er eenige twijfel, dat nog talrijke andere bedrijven tot het gebruik van liquid fuel zouden overgaan, indien slechts voldoende aanvoer verzekerd was? Zouden de vracht- en passagiersschepen der groote Indische lijnen niet voor stookolie worden ingericht om het tijdroovende en kostbare bunkeren met zeer dure kolen onderweg te ontgaan, indien slechts zekerheid bestond, dat niet iedere op die manier verkregen besparing direct in de zakken der Koninklijke zou kunnen verdwijnen door verhooging van den liquid fuel-prijs in Indië? Zouden stookoliestations aan Waterweg en Noordzee-Kanaal niet spoedig een flinke afzetcapaciteit vertoonen?

Dit alles geldt echter alleen in de veronderstelling, dat de Koninklijke het surplus niet voor een behoorlijken prijs zal willen koopen. Dit is op dit oogenblik nog een mogelijke veronderstelling. Doch zoodra de olie aan de kust is en boven de markt hangt zal de Koninklijke het surplus wel moeten koopen om te verhinderen, dat het in handen van haar concurrent valt. Het is voldoende om te herinneren aan de Moeara Enim-geschiedenis, te wijzen op het feit, dat de Koloniale Petroleum Maatschappij zich ondanks gering succes, immer blijft handhaven, te zien dat ondanks de hooge vrachten ook gedurende den oorlog de Socony voortdurend kerosine in Indië is blijven aan-

voeren, ten einde de relatie met het hoofdkamp van den vijand niet te verliezen, te weten dat juist het niet de beschikking hebben over benzinerijke Sumatra-olie een zwak punt is in de wapenrusting van de Standard-Oil, om zeker te zijn, dat althans deze wereldorganisatie wél zal willen afnemen en dat er dus om de olie, die de Staat zelf niet wil distribueeren, eerder *gevochten* zal worden.

Tegenstanders van Staatsexploitatie gaan zoo ver, de mogelijkheid van een prijzenstrijd met de Koninklijke aan te nemen. Wil zij binnenslands dat beginnen, dan is het eerste gevolg, dat gedurende den tijd van strijd het economische doel van het stichten van het Staatsbedrijf nog veel vollediger wordt bereikt dan anders mogelijk zijn zou. Het verlies, dat deze strijd voor de Koninklijke zou medebrengen, komt ten goede aan de bevolking, het verlies van den Staat, dito. Als netto winst voor het Gemeenebest van Indië blijft het verlies der Koninklijke. Hoe langer deze den strijd volhoudt, hoe beter. Degenen die aan een dergelijken strijd gelooven, overzien één factor n.l. dat er aan de kapitaalcracht van Indië geen eind is, praktisch gesproken. Hierdoor is ook een strijd op de wereldmarkt uitgesloten. De geschiedenis van de petroleumtrust leert, dat de kleinen steeds — ondanks dat hunne verliezen absoluut kleiner waren — het onderspit hebben moet delven, omdat er eerder een eind kwam aan hun weerstandskas. De overwinnende groote verhaalde daarna de geleden verliezen en nog wat meer, op het publiek, daartoe in staat gesteld door de uitschakeling der concurrentie. Waar nu de weerstand van Indië niet gebroken kan worden, is er ook geen quaestie van verhaal op het publiek en blijft ieder na afloop van den strijd met het geleden verlies zitten, de Koninklijke met het grootste.

Bij dit alles is dan nog geen rekening gehouden met de middelen die aan Indië ten dienste staan als Staat, waarbinnen de fundamenteen der Koninklijke liggen, zooals opheffing van het invoerrecht, heffing van uitvoerrechten, eventueel wijziging der Mijnwet of desnoods nog krassere maatregelen. Men kan dan ook verzekerd zijn, dat de Koninklijke nooit een strijd zal beginnen, waarbij geen kans op winnen bestaat. Een verstandige vos attaqueert geen stekelvarken.

De vrees, dat het Staatsbedrijf zijn olie niet op gunstige condities zal kunnen afzetten, moet dan ook m.i. ongemotiveerd worden geacht, wat medebrengt, dat met reden op goede fiscale resultaten gerekend mag worden.

Wanneer wij de artikelen van de voorgestelde overeenkomst nagaan, dan blijken de fiscale resultaten beheerscht te worden door art. 18, waarbij aan den Staat, dié voor de helft in het kapitaal deelneemt 60—70 pCt. van het voordeelig saldo eener vastgestelde winst- en verliesrekening wordt toegekend, afhankelijk van de groote der winst zelf. In het wetsontwerp staat echter niet hoe deze winst- en verliesrekening zal moeten worden vastgesteld. Terwijl wij vroeger zagen, dat de hoofdwinst van het petroleumbedrijf gezegd wordt in de distributie te liggen, zal de winst, waarvan de Staat een deel geniet, niet meer omvatten dan de productie en verdelingswinst, immers het bedrijf der Bataafsche, waarmede gecontracteerd wordt, reikt zelf niet verder. Waar de Koninklijke, praktisch gesproken, zijn winst kan leggen waar zij wil, binnen ruime grenzen althans, is het duidelijk, dat het in hooge mate van het bon vouloir der Koninklijke af zal hangen, hoeveel winst het gecombineerde bedrijf van Staat en Bataafsche maken zal. De sliding-scale der winstverdeling is, meer schijn dan werkelijkheid. De drie leden van den Raad van Beheer, die deze moeilijke quaestie zullen hebben uit te maken, althans te controleren, krijgen geen benijdenswaardige taak en daarvoor het weinig „Koninklijke” salaris van f 5000 's jaars. Hun invloed volgens de statuten is zeer groot, doch baseert in laatste instantie op de mogelijkheid, dat het contract verbroken wordt en het bedrijf door den Staat

zelfstandig wordt voortgezet. Daar nu juist de basis van de overeenkomst is, dat de Staat een dergelijk bedrijf niet kan uitoefenen, zijn de waarborgen voor invloed van Staatswege op commercieel gebied alweer meer fictief dan werkelijk. Toch behoeft men, vooral zolang er nog meer terreinen in Indië te vergeven zullen zijn, niet bevreesd te zijn, dat de Koninklijke den Staat niet het volle pond zal geven, d.i. de billijke winst van het productie- en veredelingsbedrijf. Doch het eventuele Staatsbedrijf zou bovendien genieten de distributiewinst binnenslands en althans een deel van die winst op de wereldmarkt. In het kapitaal der Vennootschap nemen Staat en Bataafsche ieder voor 5 miljoen deel. Verdere geldmiddelen hoopt men uit obligatieleeningen te vinden. Deze obligaties loopen uit den aard der zaak wél de risico van ontijdige of zeer vlugge uitputting der terreinen en genieten niet van de winst, die aandeelen daartegenover ontvangen. Als alle mijnbouwobligaties schijnen zij een weinig aantrekkelijke geldbelegging te zullen zijn en make men zich niet te veel illusie over de plaatsingskans, althans bij het publiek.

Wanneer wij het bovenstaande samenvattend nagaan of door het wetsontwerp, dat geen poging doet om aan economische eischen te voldoen en op fiscaal gebied geen betere resultaten in uitzicht stelt dan een eventueel Staatsbedrijf, de eisch vervuld wordt, dat bij aanneming de Djambiterreinen met maximum nuttig effect ten behoeve van Land en Volk van Indië in exploitatie zullen worden gebracht, dan moet m.i. het antwoord ontkennend luiden. Het is daarom te hopen, dat de Kamer het verwerpt en de eenmaal door de motie Albarda gegeven beslissing bekrachtigt. Echter slechts op deze ééne voorwaarde, dat de Kamer dan ook een middel vindt om te zorgen, dat onmiddellijk met Staatsexploitatie een aanvang wordt gemaakt. Wij hebben ons in zake Djambi nu lang genoeg geblameerd. Durft men dit niet aan, is de Staatsimpotentie op dat gebied, reeds door Dr. Bos gehegeld, geen schijn maar werkelijkheid, dan erkenne men dit ruiterlijk en trekke de consequentie. Deze is dat men Djambi in concessie geeft aan de „Bataafsche” tegen betaling van een som in cash of aandeelen Koninklijke, evenredig aan het belang van het object, zonder den nieuwen concessionaris te hinderen met allerlei bepalingen van een overeenkomst, waarvan alleen op papier resultaat verwacht kan worden. De fiscale belangen zijn dan het best gediend en Djambi kan tenminste profiteeren van de indirecte voordeelen, die ook petroleummijnbouw altijd meebrengt. De Standard-Oil op den achtergrond waarborgt een billijke koopsom.

J. RUEB.

HANDELSORGANISATIE IN NEDERLANDSCH-INDIE.

Nooit heb ik een afdoende verklaring kunnen vinden, noch bekomen, waarom er in Ned.-Indië Kamers van Koophandel en Handelsverenigingen naast elkaar werkzaam zijn. Evenmin is het mij duidelijk geweest, hoe het mogelijk is in deze tijden die corporaties samen te handhaven.

Het bestaan van deze lichamen naast elkaar brengt scherp omlijnd, een oppositiegeest in beeld, dien ik zou willen stellen tegenover het streven naar samenwerking en organisatie, dat zoo krachtig op den voorgrond treedt in andere Oostersche landen.

Zeer zeker is er door den oorlog meer samenwerking gekomen, getuige de oprichting van de Suiker-Productenten Vereeniging en dergelijke instellingen, doch slechts de insiders weten hoeveel voeten het in aarde heeft gehad, alvorens deze tot stand gekomen is. Men vergeet niet in de hoerastemming en den roes van de hooge suikerprijzen,¹⁾ hoe beschamend het voor ons is, dat bijna de geheele suiker-exporthandel in onze kolo-

¹⁾ [Deze beschouwingen werden reeds eenigen tijd geleden geschreven. — Red.]

niën in handen van vreemdelingen is; dat wij geenerlei handelsorganisaties bezitten, die ons een continuïteit in den afzet van suiker waarborgen of zelfs maar ons voorlichten omtrent concurrentie in de huidige afzetgebieden.

De Britsch-Indische suiker-industrie heeft als zoodanig voor den wereldhandel en industrie geen betekenis.

Modern ingerichte fabrieken zijn er slechts enkele en ik geloof niet, dat er de laatste 15 jaren één nieuwe, moderne fabriek is opgericht. Moet het als een teeken des tijds beschouwd worden, dat de heeren *Begg Sutherland and Company* (managing Agents, Cawnpore Sugar Works Ltd. and the Tyam Sugar Co. Ltd.) het vorig jaar te Damastipur the Central Sugar Co. Ltd. hebben opgericht, waaromtrent het volgende in de lokale bladen in Britsch-Indië vermeld werd:

„Het kapitaal bedraagt 2.000.000,— rps., waarvan ongeveer 1.000.000,— is uitgegeven en geplaatst. De fabriek zal witte suiker van riet maken en moderne machinerieën, enz., zijn reeds aangekocht en verscheept.”

Voorts zou er in Britsch-Indië een suikercommissie in het leven geroepen worden om te onderzoeken hoe Britsch-Indië „self-supporting” zoude kunnen gemaakt worden, voor zoover het suiker betreft.

Gedurende mijn bezoek op Java is het mij meer dan eens gebleken dat personen, rechtstreeks bij den suikerhandel belang hebbende, er geen kennis van droegen, dat gedurende vele jaren Britsch-Indië bijna ½ deel der geheele Javaproductie van suiker tot zich getrokken had.

De groote landbouw is ongetwijfeld in Ned.-Indië op bekwaame en praktische wijze georganiseerd en het geeft voldoening de samenwerking te zien, ook op wetenschappelijk gebied. Doch op het moment, dat het ruwe product gereed ligt ter verzending, wanneer dus de eigenlijke handel een aanvang neemt, gaat een ieder zijn eigen weg en al bestaan er dan ook Handelsverenigingen en Kamers van Koophandel en andere organisaties, *de geest van samenwerking*, vooral wanneer men dien stelt tegenover de zoo juist besproken richting in Eng. Indië, ontbreekt in den handel en heeft helaas heel dikwijls plaats gemaakt voor onderlinge afgunst.

Wellicht speelt ook onbekendheid met de strekking der problemen en de uitwerking der maatregelen van gemeenschappelijk belang daarbij een groote rol. Gewend aan de zakelijke en meer praktische wijze, waarop vraagstukken van algemeen belang in Britsch-Indië besproken en behandeld worden, is het mij opgevallen, hoe lusteloos in het algemeen de handel tegenover deze vraagstukken staat en gedurende mijn kort verblijf in onze koloniën heb ik mij daar meermalen over verwonderd.

Het zij mij vergund uit vele voorbeelden een enkele greep te doen.

In Juli 1918 Sumatra bezoekende, kwam mij ter oore, dat groote Engelsche ondernemingen geen voorraden van thee en rubber hadden en invoer licenties in Amerika, die samengaande met hare regelingen voor laadruimte, den afscheep van al hare voorraden voor de eerstvolgende 12 maanden verzekerden. Hollandsche ondernemingen in de nabijheid hadden hare pakhuizen vol met dezelfde producten, omdat ze geen faciliteiten voor afscheep, noch voor invoer in het buitenland, verkrijgen konden.

Iets dergelijks zou in Britsch-Indië niet kunnen voorkomen zonder dat zulks algemeen besproken werd, zoowel in verenigingen als in de pers. Het was niet de handel, die daarop aandrong, doch de Regeering, die aan dezen abnormalen toestand toenmaals een einde maakte.

Een ander voorbeeld uit de financieele wereld:

Voor de wissels in vreemde valuta, in handen van bankinstellingen op Java ter incasseering wordt door

de diverse banken een verschillende koers genoteerd, zoodat de koersberekening aan de bank, die den wissel aanbiedt, wordt overgelaten. In Britsch-Indië wordt de koers van dergelijke wissels elken morgen in gemeen overleg door de Associated Exchange Banks vastgesteld, eene regeling, waarbij zoowel het publiek als de bankinstellingen gebaat zijn.

Op zichzelf is dit een aangelegenheid van gering belang, doch waar ik, als buitenstaander, herhaaldelijk hoorde, dat de handelwijze van de verschillende bankinstellingen aan kritiek onderworpen werd, heeft het mij steeds bevreemd, dat er nooit één stem is opgegaan, ten einde te trachten een regeling hierin te treffen, waartoe toch zeker de banken wel bereid zouden gevonden worden.

De wijze, waarop getracht is den thee-invoer in Amerika te bevorderen, werd mij beschreven als een voorbeeld van hopelooze wanorganisatie, waarbij diverse ondernemingen, als 't ware, om strijd ijverden hare producten te consigneren naar de Vereenigde Staten zonder zich maar het minst rekenschap te geven van de eischen der Amerikaansche markt.

Ik kan niet beoordeelen, in hoeverre de klachten hierover in Amerika juist zijn, maar zeer zeker zoude samenwerking in deze tot gunstige resultaten moeten leiden.

In Japan zou de Regeering den handel het initiatief uit handen nemen en een keuringscommissie in het leven roepen.

Ik vermeen, dat maatregelen door de Regeering in Ned.-Indië beraamd om een rijksmerk voor thee in te voeren, afgestuit zijn op tegenkanting van de zijde der belanghebbenden.

Volgens bericht in de Amerikaansche bladen zijn Engelsche firma's in Amerika voornemens een groot bedrag aan geld bijeen te brengen om systematisch de reclame voor thee ernstig ter hand te nemen. Nederl.-Indische belanghebbenden zouden ook gevraagd worden hieraan deel te nemen, doch waarom gaan Java-theeproducenten hier niet hun eigen weg?

Onze theecultuur-ondernemingen zullen misschien belang stellen in de volgende mededeeling, behandeld in de jaarvergadering van de Japansche Theeproducenten-Vereeniging.

Gedurende de 9 maanden, eindigende 31 Dec. 1917, werden er van uit Japan 511.962.000 kisten thee verscheept, of 38.397.133 pond, of een vermeerdering van 58.451 kisten, (3.622.698 pond) over dezelfde maanden van het voorafgaande jaar. In genoemde vergadering werd een rapport overgelegd van het Laboratorium voor zwarte thee, hetwelk luidde:

Het voornaamste doel van het Laboratorium is productie van goede thee tegen lagen prijs en om deze te verkrijgen heeft men een verbetering van de installaties en machinerieën tot stand gebracht. In het bijzonder heeft men de aandacht gewijd aan de droogmachines.

De productie van zwarte thee in 1917 was 2-maal zoo groot als die van het vorige jaar. Gedurende het jaar 1918 heeft de Theeproducenten-Vereeniging een bedrag uitgegeven van 68.142 yen voor een reclame campagne in Canada, de Vereenigde Staten van Amerika, Rusland, China, Mantsjoerije en Korea.

Van dat bedrag is 31.500 yen in Amerika benut om meerdere theesalons in te richten, monsters te distribueeren en om in kranten en tijdschriften te adverteeren.

Het volgende statistiekje geeft in cijfers een beeld van den uitvoer in de verschillende landen:

China	1.043.744 Kin	255.928 Yen
Engeland	138.734 ..	78.012 ..
V. S. van N.-Amerika	42.421.041 ..	17.797.956 ..
Canada	4.925.829 ..	1.967.931 ..
en andere landen ..	1.640.772 ..	656.419 ..
	50.170.120 Kin	21.756.246 Yen

Kin = 1.3228 lb. (gemiddeld).

Yen = 2 S. 0 1/2 d. (à pari).

Het cijfer van den invoerhandel in Ned.-Indië van-

uit Japan wees een bedrag aan van 48.000.000 yen in 1917 tegen 3.000.000 yen in 1914.

Talrijke groote en kleine Japansche firma's hebben zich in Ned.-Indië gevestigd. Vele Japansche banken (in Japan bevindt zich geen Nederlandsche of Ned.-Indische Bank) hebben een of meer filialen in onze groote havensteden opgericht. Japansche stoomvaartlijnen nemen deel aan onze kustvaart.

De Japansche Regeering benoemt handelscommissarissen, die geregeld rapporten moeten indienen omtrent talrijke vraagstukken onze Koloniën betreffende. De Japansche handelsmusea vaardigen commissies af, die bijzondere handelsbelangen nader in studie moeten nemen.

Producten van onze eigen nationale nijverheid, evenals die uit vele andere landen van Europa, worden met succes in Japan geïmiteerd en in Ned.-Indië ingevoerd.

Kortom Japan laat geen pogingen ongemoeid om zijn handel met Ned.-Indië te bevorderen en een afzet te vinden voor zijn industrieën en om op elk gebied vasten voet te verkrijgen en te behouden.

Hebben de Nederlandsche handelshuizen zich door organisaties gewapend tegen de scherpe concurrentie uit het verre Oosten? Worden de ver strekkende problemen, die met deze concurrentie samenhangen, in studie genomen? Ik heb er nergens een enkel spoor van ontmoet. Wel heb ik meermalen vernomen, dat de Japanner niet zoude kunnen aarden in onze koloniën, doch ik vraag mij af waarom de Japanner het niet en de Europeaan het wel zou kunnen.

Men spreekt over de Japansche concurrentie als een tijdelijke invasie, doch men weet in het algemeen nauwelijks de gronden aan te geven, waarop eene dergelijke meening berust. Men ventileert luide minder gunstige handelspraktijken en de onbetrouwbaarheid van sommige Japansche leveranciers, doch men bedenke wel, dat ook dezen voor verbetering vatbaar zijn en dat daar naast een heele schare van goede firma's staat, die voortdurend hare relaties uitbreidt.

Kan ik, wat aangaat Britsch-Indië en Japan, van een richting in de handelspolitiek spreken, voor Ned.-Indië heb ik geen vaste lijn daarin kunnen waarnemen. Wellicht hebben velen daarin een meening voor zichzelf, in de gemeenschap komt die niet tot uiting en het geheel draagt een stempel van „laissez aller, laissez faire”.

Ik moet wellicht een uitzondering maken ten opzichte van een strooming, die zich in de laatste maanden in Ned.-Indië geopenbaard heeft, ten gunste van meer economische zelfstandigheid en deze is geboren uit het feit, dat de vertegenwoordigers van de cultures en den handel, door het isolement op gebied van post- en telegraafverkeer, gedwongen waren gedurende den oorlog besluiten te nemen in zaken, die in andere tijde aan het initiatief of veto van de Directie in Nederland moesten worden onderworpen.

De handel is in geheel nieuwe banen geleid en deze loopen in vele gevallen niet over het moederland. De handel volgt den meest economischen en kortsten weg, en evenals in Europa Amerika in vele opzichten een overzicht gekregen heeft over Engeland, zoo zullen in het verre Oosten de Vereenigde Staten en Japan, wellicht later China en Britsch-Indië hun rechtstreekschen invloed in het handelsverkeer doen gelden en evenmin als *Dundee* den handel in jute en jutezakken van *Bengalen* en *Londen* op den duur den suikerhandel tusschen *Britsch-Indië* en *Java* kan beheerschen, evenmin kan de Amsterdamsche markt bij voortdurende in den uitvoerhandel van producenten van *Java* de leiding nemen.

Waar groote Japansche en Amerikaansche firma's met machtige organisaties zich in Ned.-Indië zullen gaan vestigen, zal de vertegenwoordiger van den Ned.-Indischen handel ook in de toekomst meer zelfstandig moeten kunnen optreden en niet altijd Amsterdamsche hoofdkantoren kunnen raadplegen.

J. G. BENDIEN.

ENGELAND EN RUSLAND IN HET MIDDEN-OOSTEN.

Dat het Perzische parlement, hetwelk nog steeds niet bijeengeroepen schijnt te zijn, zich tegen de Anglo-Perzische overeenkomst¹⁾ verklaren zal, schijnt men in Engeland wel te verwachten. Een jaar geleden zou men zich in Engeland en in Britsch-Indië daarover nogal opgewonden hebben. Maar in dien korten tijd is men in Engeland, om met een Amerikaansche courant — ietwat oneerbiedig — te spreken, tot de conclusie gekomen, dat Engeland „has bitten off more than she can chew.”

Zoo verklaart een parlementair overzichtschrjver in de *Times* van 17 November l.l., dat, als de Perzen de conventie goedkeuren, Engeland die eenvoudig aan den Volkenbond zal adresseeren en op de post zal doen. Keuren ze de conventie af, ook goed. Dan is er niets op de post te doen.²⁾

Vóór den oorlog waren ondernemingen van militaire aard buiten Europa voor Engeland aan de orde van den dag. De kosten waren betrekkelijk gering, de couranten kregen „copy”, de leveranciers maakten goede zaken, en er kwamen allicht nieuwe markten voor den handel open. Overigens maakte niemand er zich druk over, behalve de partij die toevallig in de oppositie was, en van de gelegenheid gebruik placht te maken om de natie te waarschuwen dat *deze* regeering (liberaal of conservatief „as the case might be”) bezig was het prestige van het land te ondermijnen, en bestond uit een reeks van totaal onbruikbare lieden die het volk te gronde zouden richten als men niet dadelijk de oppositiepartij aan het roer bracht.

Zoo ging het in den goeden ouden tijd vóór den Wereldoorlog. Thans is er van een oppositie in het Parlement weinig meer te bemerken. Oppositie tegen de regeering vindt men hoofdzakelijk in de pers, de *Times* vooraan. Maar die oppositie is van betrekkelijk weinig nut, omdat de regeering er niet, als door een parlementaire oppositie, door genoopt kan worden, duidelijk te verklaren wat zij eigenlijk wil, en wat haar program in een bepaalde aangelegenheid is. Dat in den chaotischen toestand der oude wereld, waar elken dag nieuwe gewichtige gebeurtenissen alle berekeningen in de war kunnen sturen, alleen opportunisme baten kan, is duidelijk genoeg gebleken en daar het Lloyd-George-regime daarvan de incarnatie is, weet niemand in Engeland op het oogenblik iets beters, en is dat regime nog steeds aan het bewind.

* * *

Het Anglo-Russische antagonisme in Centraal-Azië dateert eigenlijk reeds van het begin der 18e eeuw; toen Peter de Groote de Russische expansie-politiek inwijdde, die het land reeds dertig jaar geleden tot den ondergang gebracht zou hebben wanneer niet onder het bewind van graaf Witte van het Fransch-Duitsche antagonisme door Rusland gebruik gemaakt was om door het voortdurend plaatsnemen van groote leeningen in Frankrijk den hopeloozen toestand der Russische financiën te camoufleren. In het maandblad „Onze Eeuw” van April 1904, heb ik reeds hierop gewezen. Omstreeks dien tijd publiceerde iemand, die zich Ignotus teekende, in de *Nieuwe Courant* een reeks artikelen over den noodlottigen weg waarop Rusland was geraakt. Ook de heer Van Oss wees in zijn financieel weekblad, ik meen in 1906, op de onver-

¹⁾ Zie No. 195 dd. 24 Sept. 1919 van dit tijdschrift.

²⁾ Wij lezen in de „Times” van 30 Nov. l.l.:

„On November 24 the British Minister presented a Note to the Persian Government, desiring the immediate assembly of the Mejliss (Parlement) in order that it may decide whether or not it wishes to ratify the Anglo-Persian Agreement of August 9, 1919, and proposing the immediate formation of a Persian Brigade, recruited from the present „Cossack” Division, under British officers with executive authority, failing compliance with which British troops would be withdrawn as soon as climatic conditions are favourable and Persia left to her fate.”

mijdelijke catastrofe. Die aanwijzingen en waarschuwingen vonden hier te lande maar weinig gehoor. tot groote schade van het geldbeleggend publiek. In „Onze Eeuw” in 1904 vroeg ik of men maar zou doorgaan, aan Rusland het goud te verschaffen om zich onafhankelijk te maken? Men heeft dat intusschen gedaan en thans wordt dit goud door de bende die Rusland beheerscht aangewend om allerwege onlusten te verwekken en zoo mogelijk de overige wereld neder te halen tot het lage peil van Rusland. Gelukkig raakt dit goud ook eenmaal op, en daarmee de tot nog toe zoo bedenkelijke invloed die van uit Moskou wordt uitgeoefend.

Door den Volkenbond alle machtsmiddelen te onthouden, ziet men zich gedoemd tot geheele machteloosheid en moet toezien hoe een der grootste economische complexen der wereld grootendeels te gronde gaat. Alleen de rand-staten, wanneer die zich kunnen handhaven, kunnen nog tot eenigen bloei geraken.

* * *

Engelands groote tegenstander in Centraal-Azië is dus niet meer de machtige, aaneengesloten staat van voorheen, maar een chaos, van waar uit als het ware giftige dampen opstijgen, die de omgeving, op intellectueel gebied, verpesten met waardelooze en kinderachtige leerstellingen. Dat alles kan op den duur niet zoo blijven, want alleen geestelijk minderwaardige volkeren zooals het Russische volk, hebben er iets van te vreezen. Maar voor het oogenblik geeft de overal gestichte onrust veel last, en zoo is men, gelijk ik in den aanhef opmerkte, in Engeland te rade geworden, zeil te minderen. Van alle kanten wordt de regering aangespoord, te bezuinigen. Met nadruk vraagt de *Times* waar, met name, op de staatsbegroting de gelden zijn toegestaan waaruit de kosten van de Britsche militaire operaties in Perzië bestreden worden? Men moet eindelijk eens de tering naar de nering zetten, en het Rijk niet verder uitbreiden dan absoluut onvermijdelijk is.

* * *

Misschien is de door Engeland gevolgde politiek van non-interventie in Rusland de juiste, omdat anders het Bolsjewisme een sterk nationalistisch karakter zou verkrijgen. Of het zulks toch niet reeds heeft, blijft de vraag, maar nochtans is de Fransche politiek, die tegenovergesteld was, op een totale mislukking uitgelopen. Dat zegt stellig meer voor het inzicht der Britsche staatslieden dan voor dat der Fransche. Deze laatsten houden rekening met de zeer groote waarschijnlijkheid — en in dit opzicht kunnen zij zeer wel gelijk hebben — dat er voor de Bolsjewisten geen sprake zou kunnen zijn van militaire successen, bijaldien zij niet werden geholpen en bijgestaan door Deutsche stratēgen, militairen en technici, die op eigen hand in Rusland zijn gebleven of daarheen getogen zijn nu Duitschland voor militaire talenten geen werkring meer biedt. Deze Deutsche helpers der Bolsjewisten meenen wellicht, dat zij op deze wijze den oorlog tegen de Entente en voor het Deutsche Vaterland met vrucht kunnen voortzetten.

Dat moge alles waar zijn, het ontbreekt Engeland zoowel als Frankrijk positief aan de middelen — financieel en ook wat manschappen betreft — om het Bolsjewisme in Rusland te fnuiken. En daarom, als men toch de macht niet heeft, is het wellicht beter, er buiten te blijven, zooals Engeland reeds lang besloot te doen.

* * *

Dit brengt ons echter op een aspect betreffende Rusland, hetwelk ons eenigszins doet begrijpen, waarom de Britsche regering aangaande Centraal-Azië zoo moeilijk tot een vast program kan geraken. Wanneer het toch waar is dat de Bolsjewisten inderdaad door Deutsche militaire en technische krachten gesteund worden; wanneer derhalve Rusland op weg is, geleidelijk, zeer geleidelijk, een Deutsche kolonie te

worden, dan wordt het straks door de Duitschers gereorganiseerde Rusland een nog veel grooter gevaar voor Britsch-Indië dan het Tsaristische Rusland ooit geweest is. Men weet in Engeland zeer wel, dat het Deutsche volk wel is gebogen, maar niet gebroken, en dat groote nationale aspiraties zooals het Deutsche volk koesterde, niet door een enkele zware nederlaag teniet gedaan worden. Wij achten het Deutsche volk zeker niet minder om die aspiraties. Het is geen geringe prestatie, als men de wereldmacht wil veroveren, daarvoor alles: leven, goed en gezondheid op het spel te zetten, er honger en ellende voor te lijden en met wanhopigen moed jaren land de gansche wereld te weerstaan. Wegens de schandelijke wreedheden en vernielingen in Frankrijk en België gepleegd en andere onwaardige handelingen, moge de sympathie voor Duitschland bij schrijver dezes tot nul gereduceerd zijn, het feit bestaat, en de geschiedenis leert het, dat alleen geheele reeksen van mislukkingen groote volkeren op den duur van heftige, onweerstaanbare neigingen tot expansie kunnen weerhouden. Dat is met Rome, Turkije, Spanje en Frankrijk het geval geweest, en hoewel men het geenszins kan bewijzen of mag voorspellen, het kan ook met Duitschland zoo zijn.

Met die mogelijkheid hebben de Britsche staatslieden rekening te houden. In Centraal-Azië geldt het voor Engeland geenszins: in te grijpen in de Russische binnenlandsche toestanden zooals men te Parijs heeft gewild en gepoogd, maar wel degelijk: te beschutten en te pogen te behouden wat men heeft: Britsch-Indië met zijne bevolking van 330 millioen, en zijne geweldige economische beteekenis voor Engeland en de wereld in haar geheel.

De voornaamste overweging der Britsche staatslieden is dus: te pogen, het grondgebied des Rijks te handhaven. Geordende toestanden in de grenslanden van Indië, met name in Afghanistan en Perzië zijn daarvoor noodzakelijk, en ook een zoo groot mogelijke zekerheid dat zij niet door Russisch-Deutsche strijdkrachten of door Russische legers, al of niet aangevoerd en technisch toegerust door Duitschers, worden overweldigd. Geschiedt dat, dan wordt een aldus overweldigd grensland een operatie-basis tegen Britsch-Indië, en die mogelijkheid moet zoo mogelijk voorkomen worden.

Daaraan moet vermoedelijk worden toegeschreven het handhaven van de militaire bezetting van Mesopotamië, waar minstens 100.000 man staan, en van het de zoo goed als geheele militaire occupatie van Perzië van waar uit men met Mesopotamië geregeld verbinding heeft.

Men heeft in Engeland, waar de geliefde „democratie” zoo populair is, heel wat te stellen met het „alleman mee-regeeren” waar Multatuli zoo'n hekel aan had, en men ontstemt er niet gaarne de Labourpers. Ook heeft men rekening te houden met de publieke opinie in Britsch-Indië. Vandaar dat de regering zich liever niet te positief uitlaat.

In het begin van November publiceerde de *Times* een belangwekkend artikel van een voornamen Indiër, den „Agha Khan”¹⁾ waarin deze met veel nadruk in overweging geeft, de bezetting van Mesopotamië zoo spoedig mogelijk te staken en ook de troepen uit Perzië terug te trekken, want „Mesopotamia must evidently continue to be garrisoned and held so long as there are British troops in Persia”. Ook protesteert hij tegen het rapport van de „Esher Committee” aangaande het Britsch-Indische leger, hetwelk een werk-

¹⁾ Agha Khan is een Br-Indisch Mohamedaan. Hij woont in de Riviera en is dus niet in dagelijksch contact met de Indische bevolking. Hij is het hoofd van de secte der Ismaïlieten, doch heeft tamelijk veel invloed op de overige Mohamedanen. Hij heeft, evenals de Nizam van Hyderabad, altijd de regering gesteund, en zij heeft dien steun steeds van hoogen prijs gesteld. Of hij thans nog een der leiders van Indië is, mag wegens zijn verblijf in Europa betwijfeld worden. Misschien wordt hij zelf van uit Indië beïnvloed.

tuig staat te worden ten behoeve van een bedenkelijken geest van Anglo-Indisch imperialisme. Hij vreest dat het Britsche Rijk op weg is, een groote militaire macht te worden, en hij haalt het voorbeeld aan van Duitschland, dat door het militarisme te gronde gegaan is, omdat het geweldige leger tot avonturen verlokke, evenals dat met Frankrijk onder Napoleon III gebeurde.

De Agha Khan heeft het volste vertrouwen in de oprechtheid en de waarde van de belofte, dat Indië een „Dominion” zal worden, en geen „Dependency” zal blijven, maar hij kan zich best voorstellen, dat het bedoelde rapport op vele zijner landgenooten een verkeerden indruk heeft gemaakt. En dan gaat hij voort:

Ik heb gezegd, dat de Britsche politiek in het Oosten vol tegenstrijdigheden is. Ik vraag den lezer te vergelijken het geval van Egypte, van Britsch-Indië en van Mesopotamië. De Britsche regeering staat op het punt, zelfbestuur en betrekkelijke vrijheid van controle aan Egypte toe te staan. Evenwel, terwijl gij dit doet in Egypte, terwijl gij zelfs voorstelt, uw troepen tot aan het Suez-kanaal terug te trekken, legt gij op Britsch-Indië waaraan gij ontwikkeling tot Dominion belooft, het grootste deel van den last, voortvloeiende uit de moeilijke, kostbare en ruïneuze taak der bezetting van Mesopotamië. Het is waar, dat gij zelf het geld voor deze bezetting vindt, doch Britsch-Indië wordt gedwongen het grootste deel der voor de bezetting noodige troepen te leveren en het zij mij vergund te zeggen, dat terwijl Britsch-Indië met de grootste bereidwilligheid deelnam aan den grooten oorlog, het deze Mesopotamische onderneming in haar huidige vorm met afkeer beschouwt.

Al deze expedities en garnizoenen in Palestina, in Mesopotamië en elders, waarvoor Britsch-Indië de meeste troepen levert, zijn in direct conflict met de oude en verstandige beginselen, waarop de plannen voor de verdediging van Britsch-Indië, de voornaamste taak van het Indische leger, waren gebaseerd.

Op dit oogenblik, nu Rusland waarschijnlijk voor vele jaren in de toekomst in een staat van onvermogen is vervallen, hebben we troepen in Noord-Perzië, bij de Caspische Zee en tot voor kort hadden we er ook in Centraal-Azië. In meer verstandige tijden zou de ongerijmdheid van deze ondernemingen in zoo ver verwijderde streken, zoowel als hun nuttelooheid en groote kosten, hen onmogelijk gemaakt hebben.

Ik leg er den nadruk op, dat het Engelsche publiek nu helder behoort in te zien, dat het handhaven der orde en eene goede regeering in landen als Perzië en Mesopotamië niet in meerdere mate zijn taak is dan die van Britsch-Indië. Groot-Brittannië dringt door in streken, buiten haar legitieme Aziatische invloedssfeer. Ik betreur haar politiek, want ik weet, dat deze gevaarlijk is.

„Russia reduced to impotence for many years to come.” Wij zijn er, zooals boven uiteengezet, in het geheel niet zeker van, dat hierop kan worden gerekend. Reeds Balfour heeft ter vredesconferentie ingezien, dat het verkeerd was, Duitschland van al zijne koloniën te berooven, omdat men het daardoor aan Rusland vastketende, en naar Rusland drong. „I would rather see Germany in Togo than in Moscow”, verklaarde de scherpzinnige, gematigde Balfour te Parijs tot een zijner vrienden. Agha Khan zou verstandig doen, in Rusland niet te zien een machteloos chaos, maar een opmarsgebied, van waaruit Duitse veroveringszucht te eeniger tijd tegen Englands heerschappij in Indië, of tegen een bijna onafhankelijk Indisch Dominion dit land kan bespringen. Om dat te beletten moeten Perzië en Afghanistan, die Indië van de Ruslanden scheiden, worden gemaakt tot bastions ter verdediging. Als het eenigszins mogelijk is, moeten zij worden onafhankelijke bufferstaten. Dit, naar ik meen, is de opvatting der regeering. Maar Agha Khan vreest het bolsjewisme niet: als het ooit voor Indië gevaarlijk wordt, zegt hij, is dat een gevolg van Britsche misslagen. De Indiërs hebben in den grooten oorlog meegevochten, maar niet om te helpen „to destroy such liberties as may be left in Central and Western Asia.” Wat de „liberties” zijn, die Afghanen en Perzen genieten? Vooralsnog bestaan die in het zeer problematische genoegen, van

door de eigen leiders op schromelijke wijze te worden gekneveld en geplunderd, terwijl voor de welvaart der bewoners minder dan niets gedaan wordt. Engeland zou die landen veel liever aan zichzelf overlaten omdat hunne hulpbronnen betrekkelijk weinig beteekenen (uitgezonderd petroleum in Z.W. Perzië) en vooral omdat men reeds meer dan genoeg hooi op de vork heeft. Evenwel kan de Britsche regeering, zonder een zeer zware verantwoordelijkheid op zich te laden, die landen moeilijk aan hun lot overlaten.

Met Afghanistan is dat reeds geschied. Maar het is zeer de vraag, of de Amir het zal kunnen stellen zonder de £ 150.000 subsidie, welke hij tot het vorige jaar ontving. Hij heeft die opgeofferd, en daarentegen volkomen vrijheid erlangd t.o. van zijne betrekkingen met het buitenland. Daarvan heeft hij dadelijk gebruik gemaakt tot het aanknoopen van betrekkingen met de Sovjet-Regeering. Onbekend maakt onbemind heeft hij misschien gedacht, maar in dit geval was de kennismaking hoogst onbevredigend, geheel volgens de waarschijnlijke verwachting der Britten. Nadat het vredetractaat met Turkije bekend was geworden, hadden opruiers in Britsch-Indië de Mohamedanen opgehitst tegen het Engelsche bewind wegens de Chalifaat-quaestie. Vele dezer eenvoudige zielen deden hunne bezittingen (soms aan handlangers der opruiers) voor een spotprijs van de hand, noemden zich „Mohajereen” (bedevaartgangers) en trokken naar Afghanistan. De ontvangst daar viel echter niet mede en zoo trokken die stakkers berooid en teleurgesteld maar weer naar het Britsche gebied terug. De Afghanen ontvingen dus een les van de Russen, de Indische dweepers van de Afghanen. Men kan zich wel voorstellen wat er van dergelijke volkeren terecht komt wanneer men hun te vroeg „self-government” geeft of het pernicieuze beginsel van Wilson: het zelfbeschikkingsrecht mir nichts dir nichts op hen toepast.

Uit Mesopotamië wil Agha Khan de Britsche troepen terugtrekken en alleen Bassorah bezet houden. Engeland moet van uit dat van uit zee bereikbare steunpunt wel invloed, maar geen souvereiniteit uitoefenen en de Arabieren van Mesopotamië hun eigen twisten maar onder elkander laten uitvechten, dan zullen ze op den duur wel den eenen of anderen regeeringsvorm vinden:

Het eenige dat met zekerheid vast te stellen is, is, dat de bewoners van Mesopotamië nooit een oplossing voor hun moeilijkheden zullen vinden, zoolang hun land vol Engelsche en Britsch-Indische soldaten is. Of deze zich daar al vestigen of niet, het is niet de plicht van Groot-Brittannië of Britsch-Indië een buitenlandsch regime op te leggen aan een volk, dat zij beweerd hebben te zullen redden, dat hun nu toont met rust te willen worden gelaten, en dat vecht voor datgene, wat het gelooft zijn vrijheden te zijn.

Hiertegen voert echter Mr. H. S. Barnes, vroeger Secretaris van Buitenlandsche Zaken bij de Britsch-Indische regeering het volgende aan (in de *Times* van 20 November):

Over de formulering van algemeene beginselen door Zijne Hoogheid zullen waarschijnlijk weinigen twisten. De moeilijkheid ligt in hun toepassing. B.v. wij hebben een mandaat over Mesopotamië gekregen. Zou het overeenkomstig deze opdracht zijn, den handel zonder steun te laten, of den steden en den Arabieren (uitgezonderd natuurlijk in Basra) de gelegenheid te geven, onder elkaar over den een of anderen regeeringsvorm te vechten? Zijne Hoogheid zou waarschijnlijk antwoorden: „Nee, natuurlijk moet ge probeeren met te beginnen de een of andere soort van regeering in te stellen.” Maar is dit niet juist, wat onze regeering probeert te doen, en waarvoor Sir Percy Cox is uitgezonden om het te beproeven? Natuurlijk is een beetje geduld in dit stadium noodig. In de tweede plaats, terwijl wij allen hopen, dat Sir Percy Cox zal slagen, is het de meening van vele welingelichten, dat het onmogelijk zal zijn een duurzame Arabische regeering in te stellen. De reden hiervoor is, om de eigen woorden van Zijne Hoogheid te gebruiken, dat de inwoners „verdeeld zijn in stammen en secten, die zeer naijverig op elkaar zijn en dat de atmosfeer er een is van voortdurende strijd.”

De geschiedenis der Arabische overheersching in Mesopotamië strekt tot ondersteuning van deze opvatting.

Locaal vormt de Turk de eenige sterke macht behalve wij zelf en wat voor regering wij in Baghdad ook mogen vestigen, het is geenszins onwaarschijnlijk dat, als wij er uit wandelen, de Turk binnenstapt. Zie b.v. naar hetgeen hij in Armenië doet. Zou Zijne Hoogheid deze conclusie willen aanvaarden? Indien, zooals hij met u aanbeveelt, wij onze troepen nu terugroepen en ophouden buiten het vilajet Basra te intervenueeren, zou de terugkeer van den Turk — onder zekere voorwaarden — wel eens ten slotte de eenig practische oplossing kunnen blijken.

Als er Petroleum-ontginningen zijn, moeten de maatschappijen maar zelve het eens worden met de Arabieren om hun industrie te beveiligen, zegt Agha Khan. Hier vergeet hij blijkbaar, dat de Arabieren het, om te beginnen, onder elkander niet eens zijn, weshalve zij eeuwen lang door den Turk op Turksche wijze „bestuurd” zijn geweest.

Wat Perzië betreft, evenals Mesopotamië, is Agha Khan van opinie, dat men te veel schermt met het woord „collapse”. Lord Salisbury zegt hij, verklaarde boudweg, dat hij weigerde aan de „collapse” van China te gelooven. Overoude staten zooals China en Perzië storten zoo maar niet ineen. In ieder geval behoeft de Britsche belastingbetaler hun instandhouding niet te bekostigen:

Ik ben evenzeer overtuigd, dat alle nu in Perzië aanwezige Britsche strijdkrachten dadelijk behooren te worden teruggetrokken en dat de Britsche betrekkingen met Perzië op een vriendschappelijk diplomatieke en commercieele basis geplaatst behooren te worden. Dit zou veel gemakkelijker kunnen geschieden, dan men het Britsche publiek wel zou willen doen onderstellen. Niemand, die de Perzen kent, zooals ik iedere reden heb om te doen, zal gelooven, dat het Bolsjewisme zich onder hen kan verspreiden, indien de exploitatie der massa van het volk door een kleine minderheid vooraanstaande personen, die gesteund wordt door de Britsche wapenen, eindigt.

Ons doel behoort te zijn, open en eerlijke betrekking met het geheele Perzische volk aan te knopen en dit wordt thans niet gedaan. In plaats van de Perzen er toe aan te zetten, op de Britsche macht te steunen, behoorden we hun bij te brengen zich op nationalen grondslag te organiseeren en op eigen krachten te vertrouwen, om zich tegen de Bolsjewiki te beschermen.

Hierop antwoordt Mr. Barnes in het reeds geciteerde artikel:

Neem vervolgens Perzië. Als oud Indisch Secretaris voor Buitenlandsche Zaken weet ik, dat de Britsche en Britsch-Indische regeeringen er steeds naar verlangd en gestreefd hebben, de integriteit en onafhankelijkheid van Perzië te handhaven. Vóór den oorlog kwam het gevaar voor haar onafhankelijkheid van het imperialistische Rusland. Tegenwoordig komt het van het bolsjewistische Rusland en dit tweede is het grootste gevaar, omdat de diplomatie machteloos staat bij de onderhandelingen met de bolsjewiki, waarvan een der erkende doeleinden is Britsch-Indië te naderen en daar moeilijkheden te verwekken.

In het geval van den onvermijdelijken bolsjewistischen opmarsch zouden alle Europeanen, de Legaties inbegrepen, Noord-Perzië moeten verlaten; het Hof en de meeste welgestelde Perzen zouden volgen. De staatsbank en andere zaken zouden hun deuren moeten sluiten en het zou een ernstige fout zijn er aan te twifelen, dat Lenin en Trotsky niet in staat zouden zijn en als sinister doelwit hebben voordeel te trekken van de gelegenheid om hun invloed, zoo niet hun wapens, naar de Indische grenzen te brengen. Zoudt gij of zou Zijne Hoogheid in het belang van Britsch-Indië nog afgezien van Perzië, zulk een resultaat met gelijkmoedigheid beschouwen?

Hieruit volgt, dat het niet voldoende is, het te laten bij den Perzen onder het oog te brengen, „dat zij zich op nationalen grondslag moeten organiseeren en steunen moeten op eigen hulpmiddelen.” Heden ten dage hebben zij geen hulpmiddelen. Wat zij noodig hebben en wat zij naar ik meen te begrijpen gevraagd hebben, zijn aanwijzingen, hoe te doen, wat noodig is. Dat is volgens mij de uitlegging van de Anglo-Perzische overeenkomst.

Maar de noodzakelijke hervormingen, financieel en militair, hebben tijd nodig, waarschijnlijk minstens een jaar en middelerwijl de Britsch-Indische Brigade terug te trek-

ken zou niet slechts de situatie op het spel zetten, doch een algeheele ineenstorting snel nader doen komen.

Tezelfdertijd plaats ik mij zeer stellig op het standpunt, dat al de kosten der Britsch-Indische troepen in Perzië, gedurende den korten tijd, die het nog noodzakelijk zal mogen blijken hen daar te houden, ongetwijfeld door Britsch-Indië gedragen moeten worden en niet door den Britschen belastingbetaler.

De handhaving van een sterk, vereenigd en onafhankelijk Perzië, is voor Britsch-Indië van essentieel belang. Het was altijd meer een Britsch-Indisch, dan een Engelsch belang, want het is nauw verbonden met de verdediging van Britsch-Indië.

De Britsch-Indische kusten worden beschermd door de rijksvloot en haar buitenlandsche aangelegenheden in de wereld worden voor haar beheerd door Engeland, zonder dat daarvoor eenig beroep op haar schatkist wordt gedaan. Het is dan ook zeker redelijk, dat de bescheiden en tijdelijke uitgaven, thans in Perzië noodzakelijk, uit de Indische inkomsten betaald zullen worden.

Ik heb gemeend, uwe lezers op de hoogte te moeten stellen van de verschillende argumenten voor en tegen de tot nog toe gevolgde politiek. Dit reeds te lange artikel zou nog zeer veel langer worden, wilde ik een overzicht geven van hetgeen Lord Curzon in het Hoogerhuis over dit alles te berde gebracht heeft. Ik hoop dit in een volgend artikel te doen, want Lord Curzon's uitingen komen mij voor, van groot algemeen belang te zijn.

H. DUNLOP.

Den Haag, 26 November 1920.

HET GOED RECHT VAN EEN RIJKSWONING-FONDS.

De financieele kant van het woningvraagstuk wordt behalve door de moeilijkheden met de kapitaalverstreking vooral beheerscht door het probleem van de regeling der woninghuren. Hoe moet de kloof tusschen de huren der oude woningen enerzijds — die krachtens de gewijzigde huurcommissiewet niet hooger mogen worden dan 50 pCt. boven de vroegere — en de huren der nieuwe woningen anderzijds — die bij sluitende exploitatie 150 tot 250 pCt. hooger zouden moeten zijn, — worden overbrugd?

Er is in vele kringen een communis opinio die zegt: door een zoo vlug mogelijke opvoering van de „kunstmatig” laag gehouden huren van oude woningen tot het peil van loonende exploitatiekosten voor nieuwe woningen: m.a.w. door een geleidelijk herstel van het vrije verkeer. Er zijn enkele andere, nog ietwat schuchter klinkende stemmen, die er op wijzen, dat een woning daarin van vele andere economische goederen verschilt, dat zij niet in een kort tijdsbestek van 'n paar dagen, maanden of jaren wordt geconsumeerd en weder moet worden gereproduceerd. Men acht het daarom mogelijk, dat bij de prijsvorming voor de naaste toekomst — zeg de eerste dertig of veertig jaar — de maatschappij nog profiteert van het feit, dat er een woningvoorraad aanwezig is, welke geproduceerd is in den tijd van lage prijzen. En men meent dit voordeel tot uiting te kunnen brengen door de geweldig gestegen exploitatiekosten van nieuwen bouw mede te doen dragen door den ouden bouw: m.a.w. door de prijzen van oude en nieuwe woningen met elkaar te nivelleeren. Het is deze gedachte in eenigszins meer uitgewerkten vorm, die door de Sociaal Technische Vereeniging van Democratische Ingenieurs en Architecten in den vorm van een adres dezer dagen onder de aandacht van de Tweede Kamer werd gebracht. Bij de discussies heeft dit adres maar een bescheiden rol gespeeld. Het amendement Schaper, dat slechts als een zeer onvolkomen en ten deele volkomen onjuiste belichaming van de grondgedachte van het adres mag worden aangemerkt, werd met groote meerderheid (m.i. terecht) verworpen. Hiermede is de gedachte van de huurnivelleering echter niet van de baan. Deze blijft be-

staan zolang omtrent de wijze van liquidatie der huurcommissiewet geen *principieele* uitspraak is gedaan.

Daarom zij het mij vergund enkele opmerkingen te maken ter ondersteuning van het denkbeeld, nu de heer Plate het op deze plaats aan critiek heeft onderworpen. Deze critiek richt zich in de eerste plaats tegen de onbillijkheid welke gelegen zou zijn in een regeling „waarbij de huren der oude woningen *boven de billijke opbrengst als in artikel 5 der wet voorgesteld* zouden worden verhoogd met een bedrag, voldoende om daarmede de toeslagen op nieuwe woningen te bekostigen.”¹⁾ Het adres beoogde dus niet den huiseigenaar minder te geven dan de Wet hem nu en vroeger toekent. Het adres beoogde *boven de thans geldende verhooging, over eenigen tijd* een nivelleeringsverhoging toe te staan ten bate van een woningfonds, waarmede een perspectief voor een definitieve regeling der exploitatietoelagen zou zijn geopend.

Men kan, dunkt mij, deze gedachte alleen dan onbillijk vinden, indien men de bepaling der wet zelve, die een billijke opbrengst als regel beneden de 50 pCt. huurverhoging mogelijk acht, *niet* billijk vindt en meent dat de huiseigenaar aanspraken kan doen gelden op méér. De heer Plate schijnt deze meening (welke overigens met de meerdere of mindere wetenschappelijkheid van iemands inzichten weinig te maken heeft) tot de zijne te maken, wanneer hij uitroept: waarom treft men alléén den huiseigenaar; waarom heft men niet belasting van *alle* V.-Weeërs.

Ik moge hiertegenover het onderstaande opmerken.

Van een be-lastening en dus ook van een treffen van den huiseigenaar is bij de heffing van een nivelleerings-verhoging geen sprake. Hij treedt op als incasseerder voor de belasting, die door de huurders wordt opgebracht — maar ook dezen betalen in den tot nu toe gebruikelijken zin van het woord geen belasting, maar doen niet anders dan hun bijdrage in de kosten der maatschappelijke woningvoorziening opbrengen.

Niemand zal er over denken deze nivelleeringsverhoging van den huiseigenaar op te eischen, wanneer hij zelf niet in staat is haar van den huurder in te vorderen — het adres houdt met deze mogelijkheid ook rekening.

Waar het dus feitelijk om gaat is de vraag, of de woningbezitter reeds onbillijk behandeld wordt wanneer hij voor de komende jaren gebonden blijft aan het netto inkomen, dat de thans gewijzigde Huurcommissiewet hem toeschat.

Voor de beantwoording van deze vraag legt de heer Plate een maatstaf aan, waarvan ik de onhoudbaarheid hoop aan te toonen: hij vergelijkt namelijk den woningbezitter met den eigenaar van suiker-, olie- of scheepvaartandeelen, met den bezitter van een kantoor of pakhuisgebouw en concludeert dan uit de ongelijkheid van beider winsten tot de onbillijkheid der behandeling.

Ik stel daartegenover de vraag: Sedert wanneer erkent de overheid de billijkheid van gelijke winsten voor zeer uiteenlopende soorten van eigenaars — een billijkheid welke volkomen strijdig zou zijn met het grillig spel van winst en verlies, dat het economische leven vertoont — en sedert wanneer acht zij zich verplicht tot onthouding, zoodra zij te maken heeft met bezitters, die niet in de gelegenheid zijn geweest het maximum winst te behalen, dat een bepaalde conjunctuur aan de gelukkigsten der gelukkigen bood?

Reeds de gewone belastingheffing houdt met het beginsel van de billijkheid der gelijke winsten geen rekening. Maar behalve door middel van belastingheffing beïnvloedt de overheid direct of indirect, tijdelijk of op meer duurzame wijze, de winstkansen van bepaalde groepen van eigenaars op zeer ongelijke manier.

De arbeidsbescherming en de sociale verzekering,

drukken niet op alle categorieën van eigenaars in dezelfde mate — op sommige zoo goed als in het geheel niet, op andere haast met hunne volle zwaarte. De gemeentelijke grondpolitiek, de onbewoonbaarverklaring richt zich telkens tegen één bepaalde categorie. De uitvoerregelingen, de maximumprijzen worden telkens voor één bepaalden bedrijfstak uitgevaardigd. De keus daarvan wordt — zonder twijfel — *mede* bepaald door de hoogte der winstmarge, maar vóór alles door den aard van het artikel en het belang dat daaraan verbonden is voor de geheele volksgemeenschap. Men heeft in een bepaalde periode bijvoorbeeld zeer groote winsten gemaakt in den diamanthandel — niemand heeft er ook maar aan gedacht deze te beperken; terwijl men winsten op bepaalde onontbeerlijke levensmiddelen onmiddellijk ten bate van de inlandsche voorziening heeft gebracht en heeft *moeten* brengen.

Bij de regeling van de woninghuren van gemeenschapswege — ook wanneer deze regeling niet langer mocht geschieden door daadwerkelijk ingrijpen zal de overheid de verantwoordelijkheid niet kunnen ontgaan voor hare onthouding — dient voorop te staan dat het een gemeenschapsbelang van de allereerste orde is dat deze huren zoo laag mogelijk zijn.

Niet alleen de sociaal-hygiënische belangen wijzen in die richting — ook de ruimer geziene economische belangen van het land, dat via de arbeidsloonen, de overtollige hoogte der woninghuren als een bemoeilijking der exportnijverheid terugvindt.

Hieruit volgt reeds, dat het gemeenschapsbelang zich verzet tegen een winst uit woningbezit die vergelijkbaar zou zijn met de winsten uit olie- en suikerandeelen. Maar het is ook niet duidelijk waarom de heer Plate het wel wetenschappelijk en billijk acht de huiseigenaren te vergelijken met bezitters, die in oorlogstijd groote winsten maakten, maar niet met bezitters die — wellicht nog grootere — verliezen leden. Waarom zou men den soliden huiseigenaar bijvoorbeeld niet vergelijken met den soliden bezitter van Nederlandsche Staatsschuld, die nog altijd hetzelfde aantal in waarde tot de helft gedaalde guldens ontvangt en wiens bezit bij realisatie een kleiner aantal van die halve guldens zal opleveren. Wanneer men het billijk acht dat het inkomen uit bezit in dezelfde mate stijgt als het inkomen uit arbeid dan heeft de Nederlandsche Staat naast de gewone schuld nog een eereschuld, met welke afdoening hij zich mag haasten.

En wil men een verschil in behandeling motiveeren met het argument, dat obligatiehouders nu eenmaal te voren weten dat hun nominaal inkomen gewaarborgd maar onherroepelijk vast is, dan antwoord ik dat ook huizenbezit vóór den oorlog in het algemeen als zoodanig werd beschouwd. Men achtte het een secure belegging welke wel is waar maar een matige rente opleverde, maar daarentegen ook weinig risico's gaf, — risico's voor winst en voor verlies. En nóg meer naderde de positie van den woningeigenaar, die van den obligatiehouder sedert de woningnood hem van de risico's van al — of niet verhuring onthief — en de Huurcommissiewet hem vanaf 1 Juni 1917 aan een bepaald inkomen bond. Bij de vergelijking van woningbezitters met obligatiehouders bevond de S. T. V. zich ditmaal in het goede gezelschap van de Leidsche Huurcommissie, die in haar adres, mede ondertekend door Professor Van Blom, een verhoging van de huren der oude woningen tot den vrijen verkeersprijs ontried en de billijkheid daarvan tegenover de eigenaars ontkende. „Dat hun geldelijk inkomen aan koopkracht heeft ingeboet, blijft (ook dan nog) te betreuren, doch zij deelen dit lot met vele anderen, met de bezitters van vaste rentegevende effecten bijvoorbeeld en het mag geen reden zijn hen hiervoor schadeloos te stellen uit den zak der huurders waarvan velen wier inkomen gelijk bleef of niet klom naarmate van het duurdere leven, eveneens onder de ongunst der tijden te lijden hebben.”

¹⁾ Zie pag. 980 van dit tijdschrift, 2e kolom bovenaan.

Men kan intusschen om de maat der billijkheid vol te meten, nog een stap verder gaan en erkennen dat de woningeigenaar naast rentetrekking bezitter ook tevens als beheerder der woningen optreedt en als zoodanig maatschappelijk nuttigen arbeid verricht. Men kan dus naast een huurverhoging als gevolg van hogere exploitatiekosten, hogere hypotheekrente (en als onvermijdelijk gevolg ter wille van de gelijkheid: hogere kapitaalrente), en hogere afschrijving ook een geringe huurverhoging motiveeren met de billijkheid van loonsverhoging voor den arbeid van administratie en beheer.

Maar wanneer de heer Plate boven en behalve dit alles, wat de gewijzigde Huurcommissiewet reeds geeft (zie Memorie van Antwoord pag. 4 en 5) nog een waardevermeerdering van het in de woning gestoken kapitaal aan den eigenaar ten goede wil laten komen, dan zal men van sociaal standpunt — en de heer Plate zal het de S. T. V. wel niet kwalijk willen nemen, dat zij bij hare handelingen rekening houdt met de beteekenis van het woord dat zij in haar naam schreef — nimmer kunnen toestemmen dat de eigenaar daarop billijkheidshalve aanspraak kan maken.

De waardevermeerdering van eenmaal belegd kapitaal, zoo goed als de waardevermeerdering van grond zal de gemeenschap te allen tijde het recht hebben voor zich op te eischen en ook wanneer men deze waardevermeerdering van gebouwde eigendommen voor een deel ziet als de geïnverteerde beweging van het in waarde gedaalde geld, dan heeft de gemeenschap geen enkele verplichting voor dit deel een duurtetoeslag toe te kennen — zoomin als zij het doet aan houders van Staatsschuld.

Dat er andere groepen van bezitters zijn, die er beter van afkomen dan de laatstgenoemde, — wel, de gemeenschap behoeft daartegen geen zoo groot bezwaar te maken voor zoover het niet gaat ten koste van de groote massa der verbruikers en zij vindt er een belastingobject in, dat „behandeld” kan worden. Maar ook wanneer het eens blijken mocht, dat deze behandeling, i.c. een algemeene belasting op waardevermeerdering in de praktijk niet zoo gemakkelijk is door te voeren, dan zou daaraan toch nooit een argument ontleend kunnen worden om aan groepen, wier winst voor het nationaal economisch leven zeer ongewenscht is, wier winst daarenboven gemakkelijker beperkt kan worden en die ten slotte volstrekt geen „verkregen rechten” op winst kunnen laten gelden — om dezen groepen deswege opzettelijk een grooter inkomen toe te staan.

Dat de uitvoering van de huurnivelleering in de praktijk nog niet zoo buitengemeen gemakkelijk zal loopen, was den ondertekenaars van het adres niet onbekend. Maar om hen te overtuigen dat deze moeilijkheden zoo groot zijn, dat deswege van het denkbeeld moet worden afgezien, zal men sterker argumenten moeten aanvoeren dan de twee zinnetjes die Ir. Plate aan gemengde panden en aan het hypotheekwezen wijdt. Duidelijke uiteenzetting van alle bezwaren kan overigens den voorstanders niet anders dan welkom zijn, in het bijzonder wanneer dit gebeurt door een zaakkundige als den bestrijder van dit adres.

Want niet omdat hunne gedachten opgesloten zijn binnen den kring van het woningvraagstuk — juist omdat zij de regeling der woninghuren aanzien als een allerbelangrijksten factor in het geheele economische leven, en met name in de vicieuze loon- en prijsbeweging — daarom namen de ondertekenaars van het adres de gedachte der huurnivelleering voor hunne rekening en zullen haar verdedigen.

Ir. J. GOUDRIAAN Jr.

HET GELDWEZEN IN DE UNIE VAN ZUID-AFRIKA.¹⁾

De staatkundige Unie van Zuid-Afrika kwam in 1910 tot stand door eene wet van het Parlement van

het Vereenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Ierland, genaamd de Zuid-Afrika-wet (Edward VII). Het ontwerp van deze wet werd opgesteld door de zoogenaamde Nationale Conventie in Zuid-Afrika, die bestond uit afgevaardigden, benoemd door de parlementen der toen bestaande vier Kolonies, t.w. de Kaap de Goede Hoop, Natal, Transvaal en Oranje, en het ontwerp werd daarna goedgekeurd door deze parlementen. De Zuid-Afrika-wet verklaarde, dat de wetgevende macht van de Unie berustte bij het Unie-Parlement, dat volle macht kreeg om wetten te maken voor den vrede, orde en goede regeering van het land. Voorts handhaafde deze wet de bestaande wetten der Kolonies in de Provincies, zooals de vroegere Kolonies nu genoemd werden, totdat zoodanige wetten herroepen of gewijzigd zouden worden door het Unie-Parlement of door de Provinciale Raden, binnen de beperkte bevoegdheden aan hun verleend.

Een hoofdstuk der Zuid-Afrika-wet werd gewijd aan Financien en Spoorwegen, zonder gewag te maken van Munt- of Bankwezen. Dus bleven ook de bestaande wetten ten opzichte van munt- en bankwezen van kracht.

Teekenend voor de destijdsche opvatting van den status van de Unie is eene proclamatie, die in het volgende jaar (9 Mei 1911) verscheen onder het gezag van den Gouverneur-Generaal Lord Gladstone en medeondertekend door den Minister van Justitie... Generaal Hertzog! Die proclamatie deed de burgers der Unie kond dat het Z. M. den Koning behaagd had, bij een Koninklijke Proclamatie gedagteekend te Windsor Castle, den 23sten Januari 1911 te „proclameeren, verordineeren en beschikken”, dat zekere gedeelten van de Muntwet 1870 (van het Britsche Parlement) van kracht zouden zijn in de Unie van Zuid-Afrika en het door de Unie ingesloten kaffergebied Basutoland. Op het punt van muntwezen bleef de Unie aldus in precies dezelfde positie ten opzichte van het Britsche Oppergezag als de vroeger afzonderlijke kolonies en... Basutoland; slechts werden de afzonderlijke proclamaties in de verschillende kolonies vervangen door eene proclamatie voor de geheele Unie en Basutoland.

Naar luid van deze proclamatie werden (behoudens het papierengeld hierna te vermelden) muntstukken van goud, zilver en brons wettige betaalmiddelen, in het geval van goudstukken tot betaling van ieder bedrag, van zilver tot een bedrag van 40 shilling, en van brons tot het bedrag van één shilling. Voorts werd bepaald, dat alle wettelijke verbintenissen in verband met geld aangegaan zullen worden in deze muntstukken, tenzij zij aangegaan werden overeenkomstig de gangbare munten van eenig ander deel van Z. M. bezittingen, of die van eenigen vreemden staat. De muntstukken, die alzoo tot wettig betaalmiddel verklaard werden, waren die van de Koninklijke Munt in Londen, alsmede oud-Transvaalsche stukken van hetzelfde gewicht en dezelfde benaming, die gangbaar waren, hoewel sedert den dood der Republiek de muntinrichting te Pretoria gesloten is gebleven. Voor vermeerdering in den muntomloop was de Unie aangevozen op de Koninklijke Munt in Londen. Zijne Majesteit oefende aldus zijn „prerogative” uit, en behield zich het recht voor om andere zaken betreffende het muntwezen in de Unie en binnen het „prerogative” van de Kroon vallende te regelen. Papiergeld, dat wettig betaalmiddel was onder eenige wet of anderszins werd niet geraakt door de proclamatie. Het muntwezen van de Unie bleef dus geheel hetzelfde als dat van het Vereenigd Koninkrijk, met uitzondering van de oud-Transvaalsche stukken, die hier gangbaar bleven.

Ten opzichte van het papieren geld verschilde de

¹⁾ [In verband met dit artikel zij verwezen naar de beschouwingen van Mr. Van Ketwich Verschuur in het nummer van 17 Nov. j.l., waarin het verdere verloop van zaken wordt geschetst. — Red.]

toestand in de vier Kolonies. In geen hunner was er eene bevoorrechte circulatiebank. De depositobanken konden ook biljetten uitgeven. Behalve de kleine Nederlandsche Bank voor Z.-A. waren de andere banken alle op den leest van de Engelsche „deposit-banks” geschoeid, en werden tevens alle uit Londen gecontroleerd. In de Kaap de Goede Hoop bestond tengevolge van bankfaillissementen een dertig jaar geleden, die de bevolking groote verliezen bezorgden, een wetgeving op de uitgifte van bankbiljetten, of banknoten zooals zij hier worden genoemd. Een bank moest vóór de uitgifte Regeeringsobligaties tot hetzelfde bedrag bij de Regeering deponeren. De biljetten golden dan als wettig betaalmiddel in de kolonie, behalve te Kaapstad, waar zij op aanvraag in goud inwisselbaar waren, en ieder biljet droeg een opschrift verklarend, dat het verzekerd was door een deposito van Regeeringsobligaties. In Transvaal moest eene Bank eene reserve ter waarde van een derde ($\frac{1}{3}$) van de in circulatie zijnde biljetten in wettig betaalmiddel hebben, en baten tot het bedrag van de balans binnen Transvaal. Ook kon het bedrag der noten niet het gestorte kapitaal te bovengaan. In Oranje moest de Bank niet minder dan een derde ($\frac{1}{3}$) van het bedrag der biljetten in munt hebben, terwijl in Natal geen grens aan de uitgifte van bankbiljetten gesteld werd. In geen der kolonies gebood de wet de banken munt-reserves te houden tegen deposito's of credit-saldi in rekening-courant. Het gemunt geld in voorraad moest dus dienst doen als dekking zoowel voor de biljetten-circulatie als voor deposito's. De biljetten waren niet wettig betaalmiddel in de drie laatstgenoemde kolonies, en in goud inwisselbaar.

De verhouding tusschen gemunt geld, biljetten en deposito's was in December 1913 voor alle banken in de Unie:

Gemunt geld	Bankbiljetten	Deposito's
£ 6.526.000	£ 2.263.000	£ 34.260.000

De verandering tijdens den oorlog wordt aangetoond door de cijfers van December 1918, die waren:

£ 6.845.000	£ 6.269.000	£ 63.384.000
-------------	-------------	--------------

Sedertdien is de wijziging ook aanmerkelijk. In Maart 1920 waren de cijfers:

£ 9.121.000	£ 9.284.000	£ 117.311.000
-------------	-------------	---------------

De cijfers toonen eene betrekkelijk geringe vermeerdering van den goudvoorraad in vergelijking met de stijging in de circulatie van biljetten en vooral van deposito's. Dat de banken, wettelijk verplicht als zij waren in goud te betalen, de positie konden handhaven, werd veroorloofd door een verbod op den uitvoer van goudgeld door de Regeering uitgevaardigd ¹⁾ krachtens eene bepaling in de Moratorium Wet 1914 (vrucht van den eersten schrik van den oorlog), die de Regeering machtigde bij proclamatie den uitvoer van eenig soort goederen te verbieden, te regelen of te beperken.

De buitenlandsche handel van Zuid-Afrika werd vóór den oorlog natuurlijk vereffend over Londen, en de koersen op Londen voor koop en verkoop van T.T. vertoonen de volgende gemiddelden, opgegeven door een der grootere banken:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918
Koop ..	3/8 %	7/16 %	3/8 %	3/8 %	3/8 %	3/8 %
Verkoop	3/16 %	15/32 %	13/32 %	3/8 %	3/8 %	3/8 %

Dat bij de groote verandering in het geldwezen in Engeland gedurende den oorlog de wisselkoers tusschen de Unie en Engeland zoo vast kon blijven, bewijst, hoe sterk de vat der banken in de omstandigheden op den handel in Zuid-Afrika was, doch de gevolgen konden natuurlijk niet uitblijven en begonnen zichtbaar te worden, toen eerstens het schema voor den opkoop van de geheele wolopbrengst der Unie door de Engelsche Regeering schipbreuk leed en Amerika en Japan zich voor dit artikel begonnen te interesseeren, en vooral toen de oorlog eindelijk tot een einde kwam en de handel weer ietwat meer bevrijd werd van oor-

logsbeperkingen. Hier dient vermeld te worden, dat voor de jaren 1915/19 inclusief, in- en uitvoer de volgende cijfers geven:

Invoer £ 217.662.000   Uitvoer £ 352.151.000.

En de banken handhaafden de pariteit in den wisselkoers! Om dit te verklaren moet men het economische leven nader beschouwen.

Een denkbeeld van de betrekkelijke bedrijvigheid in de grootste centra der Unie geven ons de Bank clearings. Die van Mei 1919, Mei 1920 waren bijv. als volgt:

	Mei 1919	Mei 1920
Bloemfontein	£ 510.000	£ 791.000
Kaapstad	„ 4.942.000	„ 6.805.000
Durban	„ 4.054.000	„ 5.335.000
Johannesburg	„ 13.409.000	„ 17.478.000
Port Elizabeth	„ 3.437.000	„ 1.516.000
Pretoria	„ 1.540.000	„ 2.669.000

Dit tabelletje vestigt dadelijk de aandacht op de belangrijke plaats die Johannesburg, centrum van de goud-industrie, in het economische leven der Unie inneemt. Inderdaad moet wat in de Unie met het geld gebeurd is interessant zijn voor een ieder, die het geldprobleem bestudeert, juist om de rol die de goud-industrie speelt in het economische systeem van het land.

Vóór den oorlog waren goud en diamanten de voornaamst export-artikelen en zij zijn dit gebleven, zooals blijkt uit de volgende tabel:

	in £ 000						
Uitvoer	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
(zond. goud en diamant.)	13.707	10.433	11.780	15.732	19.404	22.170	36.877
(met goud en diamant.)	63.312	51.613	52.095	60.503	63.808	64.992	83.815

Londen was voor den oorlog de bestemmingsplaats van het goud uit Zuid-Afrika en na de oorlogsverklaring trof de Bank van Engeland schikkingen, waardoor die Bank het goud kocht van de producenten tegen pari in Engelsch geld min vijf en twintig shillings (25/-) per cent, voor vracht, assurantie, verfijning enz. Deze post was 17/6 (zeventien shilling en zes pence) hooger dan vóór den oorlog en was dus direct een schadepost voor de goudindustrie. Waar de oorlog bovendien de kosten van exploitatie aanmerkelijk verhoogde, moest het bedrijf minder winstgevend worden. Echter bleven de prijzen van inlandsche producten betrekkelijk laag in de Unie in de eerste oorlogsjaren, en daar tweederden ($\frac{2}{3}$) van de exploitatiekosten in het land zelf besteed wordt en de prijzen van goederen en de daarmede samenhangende arbeidsloonen niet uitermate stegen, konden zelfs de minst rendabele mijnen nog het water er uit houden.

Gezien echter, hoe nauw het geld- en banksysteem hier te lande aan het Engelsche gekoppeld is, moest de Engelsche geldpolitiek ook hier hare gevolgen doen gevoelen. Begin 1918 vestigde schrijver de aandacht op het vraagstuk, doch kon geen gehoor vinden, noch bij de Regeering, noch bij zakenmensen. Eerst geruimen tijd na den wapenstilstand begon men ongerust te worden, toen de Indiërs gemunt goud op grotere schaal uit het land gingen smokkelen. Toen men in Juli 1919, den goudproducent vrij liet, om zijn goud in Engeland tegen den besten prijs te verkoopen, onder belofte tevens van exportverlof binnen vijf weken na verkoop, moesten de oogen opengaan. De toestand was dan ook onhoudbaar. De Unie bracht maandelijks $\pm$ £ 3.000.000 waarde aan goud op, doch had geen gemunt goud voor eigen gebruik en moest zich van ongedekt bankgeld bedienen.

De kaffers in de mijnen kregen aldoor hun loon in goud, en het stond kaffers uit het Portugeesch gebied vrij, bij hun terugkeer naar huis het goudgeld uit de Unie mee te nemen. Toen het goud begon opgeld te doen zag men dezen zonderlingen toestand: Een goud-producent kon eene hoeveelheid goud, waar-

¹⁾ [Zie pag. 757 van dezen jaargang. — Red.]

uit men zeg een honderd sovereigns kon slaan, naar eene bank brengen, die het naar Londen verzond, waar een opgeld van zegge twintig procent te maken was. Dat bedrag werd naar de Unie geremitteerd tegen eene commissie van $\frac{1}{2}$ pCt. en uiteindelijk keerde de Bank aan den goudproducent, wanneer hij het noodig had ter betaling van zijn kaffers, eenhonderd en achttien (118) sovereigns en ettelijke shillings uit voor het goud waaruit men slechts eenhonderd sovereigns kon slaan.

J. P. VAN DER HORST.

Kaapstad.

LONDENSCHER CORRESPONDENTIE.

Het verband tusschen regeeringsbezuiniging en de economische depressie; bescherming van de kleurstoffennijverheid; loondalingsvoorzichten; wetsontwerp op den export van goud en zilver; wisselkoersen op Australië en Zuid-Afrika; de toestand in Manchester.

Onze Londensche Correspondent schrijft ons d.d. 3 December 1920:

The relation between government economy and the trade depression continues to be the most universally discussed problem in business circles, next to the depression itself. The Federation of British Industries expected, when it invited the Premier to dinner, to hear a confession of repentance. Instead, the dinners were given a characteristic disquisition on the efforts the Government was making to cut down expenditure, and the difficulties it had in doing so, in view of the universal demand that the Government should do this, that, and the other. This was thoroughly sound argument, for only this week the „Times” has commenced an agitation on the subject of our „obsolescent navy” and is demanding information from the Admiralty as to its intentions. The Premier was also on sound ground when he argued that the problem was a universal one, and that the depression in trade was largely due to the condition of the Continent of Europe. Nevertheless, he promised that the pledges of the Government as regards key-industries, dumping and the exchange problem would be carried out. Sir Robert Horne, who was also present at the banquet, was not very well received, to judge from the numerous interruptions to which he seems to have been subjected. There is a reason for this, for Sir Robert took the line, which is obviously sound, that prices were too high for trade to be prosperous, and „that when we got prices down to a lower level orders would come in again.” This remark was greeted with cries of „no”, but it is surely sound policy. It is quite true that buyers are holding off at the moment, in spite of cuts in price, but this is not because low prices do not encourage trade, but because buyers think that by waiting, they will get still lower prices in a short time. A great deal of resentment has been felt at the Premier’s remark that private extravagance was just as much responsible for the present situation as official waste, but there seems to be a good deal of truth in it; at any rate, to this extent, that money which might have been saved, was in the early days of the Armistice, spent in the most ridiculous ways. That there has been something in the way of a consumers’ strike recently is true, but too much ought not to be made of this.

If money had been put aside before, the depression could to some extent have been avoided by buying in a falling market. As it is, we are witnessing the seizure of municipal buildings by the unemployed, a spectacular method of advertising their grievances.

The real gravamen of the business man’s complaint is, of course, the Excess Profits Duty. The Federation of British Industries and its affiliated

associations made this the centre piece of discussion at its conference, and the Chamber of Commerce has followed suit. But of course this involves alternative taxes or a reduction in expenditure. If trade is depressed, it is really not much use to suggest that what the Chancellor loses by abolishing on this tax, he will make on income tax and corporation tax, apart from the possible argument one form of taxation is intrinsically worse than another, which is not the immediate point. The only alternative is to cut down expenditure, and a good deal was made at the Conference about the Housing, Health and Educational Activities of the Government. There is no doubt that the policy of subsidising houses is mistaken, but when it is proposed to make these things the sacrificial lamb, business men are playing with fire. The greatest cause of industrial unrest at the present time is the shortage of houses. The ignorance of the semi-adult in this country is a grave national danger in more than one way. To neglect health is surely criminal, after the loss to the national vitality which the enormous war casualties represented. In other words, these are just things which must not be interfered with, although it may be quite true that the administration of these matters is over-costly and bureaucratic. The labour press has already seized on these unfortunate remarks for propaganda purposes.

What we are witnessing is, of course, the inevitable result of inflation. Whether it is really going to do us much good to cut off trade with other countries, because the exchange is in our favour, time will show, but the business world is so set on getting protection against „exchange dumping” that the Government cannot help itself, if it would. Something in this direction has been done already, for Sir Robert Horne has introduced a new bill for the protection of the dye industry, which sets up the system of prohibition and licensing which was foreshadowed. Such action this session was unanticipated, because people thought that there would be a comprehensive bill next session. Meanwhile, a great deal has been made of the supposed concordat between the dye makers and the dye users. I notice in this week’s issue of the Manchester Guardian Weekly a protest against assuming to be so. It seems that the colour users as a body have not yet been consulted, and the Guardian states that „the position thus remains as stated in our article on the cotton trade and the dye question in last week’s issue: namely, that an agreed measure is not in prospect”. Four motions of rejection of the new bill have already been tabled, and even the Coalition Liberals seem restive under this forcing of the issue.

Of course, whilst the manufacturers resent prices coming down, the workers object to a reduction of wages. One serious strike has already broken out over the question — the shipbuilding employers demand that wages shall come down by 12/ shillings a week. The continual sale of ex-enemy tonnage and the depression in trade is affecting the shipbuilders, and it is fairly obvious that if they are successful other trades will follow suit. I do not think that it will be possible for wages to remain at their present level if unemployment increases and trade progressively slackens, but I find substantial agreement among experts that to press for wage reductions before the price reduction has reached the retailers is to court very grave trouble. As it is, the reduction in prices is already affecting sugar, and as soon as prices of other things fall, the resistance may not be so great. Until they do fall, however, the struggle to maintain the standard of life will be fierce. The alternative is to increase production, as Mr. Clynes has been advocating this week, but in spite of the theoretical affection of employers for increased production, they are engaged in preventing prices from coming down by restriction. Altogether, the outlook in industry is not too promising.

The promise of more trouble is all the more to be regretted inasmuch as the position in the coal mining industry is better than it has been for a long time, as far as output is concerned. Last week's production amounted to nearly $5\frac{1}{4}$ million tons, an increase of 400,000 tons over the previous week. The owners say this proves that the fault lay with the miners all along, but it does indicate that the men are putting their backs into production. If we are now to get a general wages war, all these hopes of getting coal production normal again will go. The Press has also been giving prominence to Mr. Thomas's statement that there will be a big fight over the railway situation in the next few months, as if this implied that a strike was almost inevitable. But this is not so: what Mr. Thomas was referring to was the agitation for a share in control which the Government promised the men, and which they intend to have. But this does not by any means involve a strike, unless, as I am afraid has more than once been the case, the Government thought it promised one thing, and the men thought they had been promised something else. At present, it is safe to say that Mr. Thomas's statement was intended to have a propaganda value, but is not to be taken too literally.

The adjourned discussion on the new Gold and Silver Bill was resumed this week, when Mr. S. Samuel spoke against the bill very ably, pointing to the inevitable effect that the bill would have in destroying the position of London as the gold dealing centre of the world, and protesting most vigorously against the interference with the export of silver, as unnecessary, and fatal to the prospects of British trade with the East. The Treasury Representative, in a conciliatory reply, stated that the bill had the support of the banking interests. The regulation of silver exports might become necessary if a new and less valuable silver currency was introduced, because if exportation were not prohibited then, there might be a drain which would lead to a shortage at home. One would like to know precisely what the banks were really asked: of course no one disputes that an immediate right to export gold would lead to heavy and undesirable gold exports, but it does not follow that the wisest course is not to give the Treasury a time limit within which to reduce the currency to a par with gold, and then to repeal the bill, which is practically the course that the opponents of the bill desire. The gold-producers were naturally against the measure.

The deadlock in the Australian and South African Exchanges continues, and in both cases the banks concerned have had to take further steps. I understand that the African banks have cut down the amount they are prepared to advance against drafts on South Africa from 80 to 50 per cent and have also altered the buying and selling rates, whilst in the case of Australia very material alterations in the rate on London have been announced. For demand drafts, the buying price has gone from $2/6$ premium to $7/6$ discount in the period Nov. 1, Dec. 1, whilst during the same period selling rates have gone from $27/6$ to $37/6$ premium. These rates refer to exchange on London.

The new index-number of the „Times“ shows a remarkable fall for the last month. The basis is December, '13, the position as compared with the basis number of 100 is:

	Food	Materials	Total
December 1919	286.1	307.8	296.9
October 1920	309.8	270.4	290.1
November 1920	286.6	228.9	257.7

The fall in materials is more remarkable than that of the foodstuffs, but it is marked here also. Were it not for the orgy of Christmas shopping, it is probable that the decline would be marked in retail prices also, but shop-keepers would be acting against their own

interests if they reduced prices before they have conjured money out of people more than usually foolish at a time like the present, when open-handedness is traditional.

The floating debt at the end of last week showed some reduction of indebtedness to the Bank, but this was only a temporary phenomenon. Here are the figures:

	Nov. 27/20	Increase or decrease on previous week
Ways and Means Advances:		
Bank of England ... £	34,000,000	£ 16,500,000 decrease
Govt. m. Departm. ... „	197,114,000	„ 11,250,000 increase
Treasury Bills Outst. „	1,096,594,000	„ 6,215,000 increase
Totals..... £	1,327,708,000	„ 965,000 increase

When yesterday's Bank Return was issued, however, it was seen that in order to provide the cash for dividend-payment, the Government had been forced to draw heavily on the Bank:

Public Deposits	£ 3,661,977	increase.
Other Deposits	„ 37,370,841	„
Government Securities	„ 41,495,000	„
Other Securities	„ 1,245,860	„
Reserve	„ 1,638,895	decrease.
Circulation	„ 2,517,335	increase.
Coin and Bullion	„ 878,440	„

The result is that the reserve proportion has fallen by 4 per cent to $7\frac{1}{2}$ per cent. The dividend disbursements account for the easier tendency in the discount market, which was somewhat strained in the earlier part of the week, though only a small amount was taken at the bank.

The tendency to an increase in the note circulation is to be found also in the Currency return.

So far as the Banknote circulation is concerned, it has been suggested to me that window-dressing and the requirements of Christmas-trade are relatively less important than the direct cashing of smaller dividend warrants through the Banks.

The Currency Note expansion is £ 1,854,662, the total outstanding being now £ 348,232,033, this making the fiduciary portion of the issue nearly 301 millions, an improvement of about 8 millions as compared to the position a year ago.

The position in Manchester is thus summarised by the Manchester Guardian „Very dismal week in Manchester cloth and yarn markets; complete absence of new demand.“ The Cotton Spinners Federation has been balloting the mills spinning American cotton on the question of a 24-hour week, and there is likely to be a majority in favour. The fall in cotton and in wool is knocking the bottom out of the textile market for the time being. In London the voluntary liquidation of an important fur firm shows the way things are going, as a bank manager said to me to-day.

The discussion with M. Krassin goes on, and it is understood that the new agreement has been sent to Moscow for comment. I find that people are a good deal disturbed at the position of the Polish mark, now somewhere about, 1,850 to the pound, and the pessimists are wondering what is going to happen if a new war breaks out in the spring.

The underwriters of some of the new notes are having a bad time, and even the magical name of Lord Leverhulme has been unable to prevent the new issue of the Niger Company from having been largely left in the hands of the underwriters. The wisdom of these notes is becoming more and more questioned, for, as is pointed out, the companies issuing them will want to refund at the very time when the Government will be settling the war debt, so that competition between industry and treasury will remain what it is now. But perhaps by that time production will have increased again, and we may then be rid of the real difficulty of the moment.

AANTEKENINGEN.

Het Internationaal Thee-congres met Tentoonstelling te Bandoeng. — De Afdeling Handel van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel te Buitenzorg meldt ons:

In de kort geleden gehouden vergadering van het Dagelijksch Bestuur van het Internationaal Thee-congres met Tentoonstelling werd besloten, dat dit Congres te Bandoeng (Java) zal worden gehouden, en wel van 6 tot 21 Mei 1922.

Het doel van het Congres is de bestudeering van de thee-cultuur in al hare onderdeelen, zoowel van de wetenschappelijke als van de economische en technische zijde. Om tot dit doel te geraken zullen de meest bevoegde deskundigen worden uitgenoodigd bijdragen te leveren.

Na sluiting van het Congres zal het verzamelde materiaal met verhandelingen en discussiës worden vastgesteld in een Recueil. De arbeid der Congres-commissie is verdeeld over 10 secties (botanie, zoölogie en chemie; klimaat en bodem; cultuur en oogst bereiding; inlandsche thee-cultuur; bedrijfspolitiek; surrogaten en vervalschingen, bijproducten; handel; thee op Sumatra; publicaties). Deze splitsing beoogt alleen een grondige voorbereiding van het Congres, doch het is niet de bedoeling om de secties afzonderlijk te doen vergaderen.

Het doel der tentoonstelling is de cultuur en de bereiding van thee in de voornaamste produceerende landen in beeld te brengen en een denkbeeld te geven van de verschillende methoden, waarop de thee-cultuur in die landen gedreven en het product bereid wordt.

Zoo mogelijk zal door in werking zijnde installaties een denkbeeld worden gegeven van den gang der thee-bereiding.

Prijzen zullen worden uitgelooft voor thee, die aan zekere eischen voldoet, en voor werktuigen en machinerieën, bij de thee-cultuur en -bereiding in gebruik.

Ook aan den afzet van thee in het algemeen, de middelen om dien te bevorderen, de surrogaten, enz. zal de noodige aandacht worden gewijd.

Het Bestuur van het Hoofd-comité is samengesteld uit de heeren: Dr. Ch. Bernard, Directeur van het Algemeen Proefstation voor Thee, Buitenzorg, Voorz.; Ir. E. de Kruff, Hoofdambtenaar Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, Buitenzorg, 1e Vice-voorz.; Dr. J. J. B. Deuss, Scheikundige bij het Algemeen Proefstation voor Thee, Buitenzorg. Secr.

Voorzitter van het Dagelijksch Bestuur en tevens van de Congres-commissie is Dr. Ch. Bernard, terwijl de heer E. de Kruff, Hoofd der Afdeling Handel van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, Voorz. is van de Tentoonstelling-commissie.

Als Regeeringscommissaris is benoemd de Directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel, de heer J. Sibinga Mulder.

De jury zal internationaal zijn. Voor verschillende inzendingen zullen prijzen, eerediploma's, diploma's en eervolle vermeldingen beschikbaar worden gesteld. Aan Staten, Corporatiën, Vereenigen en particuliere personen staat het vrij voor de inzendingen of onderdeelen daarvan speciale prijzen beschikbaar te stellen of in overleg met de Commissie wedstrijden uit te schrijven in verband met de thee-cultuur en bereiding en aan die wedstrijden bijzondere voorwaarden te verbinden.

Oppervlakte der Rubberplantages in Ned.-Indië. — Evenals vorige jaren verscheen dit jaar in de serie „Publicaties van de afdeling Handel” van het Depart. van Landbouw en Handel te Buitenzorg: *Bepaalde uitgestrektheden in het Groot-Landbouwbedrijf in Ned.-Indië*. De resultaten van een jaarlijks terugkerend onderzoek naar de beplante uitgestrektheden en den oogst der in Nederlandsch-Indië voorkomende landbouwondernemingen, die practisch alle de hun gezonden vragenlijsten beantwoorden, zijn wat

betreft het jaar 1919 hierin neergelegd, met betrekking tot de navolgende producten: aetherische olie-gewassen, cacao, coca, kapok, kina, klappers, koffie, oliepalmen, rubber, thee en touwvezels.

Ten vervolge op het op pag. 1166 van den vorigen jaargang afgedrukte, volgt hieronder hetgeen ten aanzien van de veranderingen in de beplante oppervlakten van de rubber wordt medegedeeld:

Rubber. Het aantal ondernemingen beïroeg achtereenvolgens 589 677 en 814. De areaal-staat voor de Hevea Brasiliensis is als volgt:

	1914	1917	1918	1919
	H.A.	H.A.	H.A.	H.A.
Hevea				
Java	26.928	50.967	68.629	83.934
B.G.	94.838	105.924	147.293	173.728
N.-Indië.	121.766	156.891	215.922	257.262

alles ongemengde aanplant.

De productie voor 1918 bedroeg 51.046.524 K.G. en voor 1919 66.059.207 K.G.

De vooruitgang in de vorige jaren heeft zich bestendig in alle opzichten, behalve voor de Ficus-elastica. Manihotsoorten en Castillo-elastica, welke gestadig verminderen en thans van geen beteekenis meer zijn.

De Ficus-elastica leverde in 1918 nog 33.716 K.G.; in 1919 20.522 K.G.; Manihotsoorten, waarvan nog slechts melding gemaakt wordt van uit twee gewesten op Java, leverden in genoemde jaren 33.112 K.G. en 21.467 K.G., terwijl de Castillo-elastica, volgens de gegevens nog slechts in één gewest op Java voorkomende, 55 K.G. en 67 K.G. opbracht.

De rubber-tabel uit Publicatie No. 4 (Blz. 73) van 1918 viugt hier nogmaals een plaats, thans vermeerderd met de gegevens der nieuwe enquête.

De oorspronkelijke inrichting der tabel behoudende, zijn de cijfers voor ongemengden en gemengden aanplant wederom bij elkaar geteld.

GEWESTEN	Aantal ondernemingen				Uitgestrektheden in H.A.			
	1910	1917	1918	1919	1910	1917	1918	1919
Bantam	11	20	22	25	2.146,9	4.817,0	4.977,0	6.309,8
Ratavia	13	52	54	66	3.256,3	13.448,0	24.182,0	20.843,8
Cheribon	5	1	1	3	1.155,0	419,4	394,6	394,6
Pr. Regentsch.	13	89	102	123	4.470,0	21.356,1	24.485,8	29.191,8
Pekalongan	—	9	8	10	—	2.041,7	2.183,8	2.217,4
Semarang	16	24	26	36	2.384,2	6.547,2	7.340,9	8.323,8
Panjoenas	—	10	13	15	—	4.204,0	5.481,2	5.669,9
Kedoe	—	2	2	2	—	127,8	156,1	212,9
Suerakaita	10	7	19	17	2.506,0	3.102,6	3.731,6	3.504,3
Madioen	—	1	1	1	—	897,0	897,0	897,1
Kediri	12	26	28	38	2.047,5	7.078,6	9.340,9	13.024,8
Soerabaja	3	5	6	6	484,4	302,3	292,6	831,2
Pasoeroean	41	47	53	56	8.190,0	19.398,2	24.350,7	29.410,7
Besoeki	25	25	58	69	6.127,1	23.843,5	26.413,3	29.350,1
Totaal Java	149	356	393	463	32.807,6	107.583,4	134.233,3	150.872,2
					H.A.	H.A.	H.A.	H.A.

MAANDCIJFERS.

EMISSIES IN NOVEMBER 1920.

Provinc. en Gemeentelijke leeningen f	6.407.225,—
zijnde:	
Purmerend f 635.000,— 7 % obl. à 98½ %.	
Heemstede f 1.400.000,— 7 % obl. à 99¾ %.	
Alkmaar f 500.000,— 7 % obl. à 99¾ %.	
's-Hertogenbosch f 1.000.000,— 7 % obl. à 99¾ %.	
Nijmegen f 1.400.000,— 7 % obl. à 99¾ %.	
Zuid-Holland f 1.500.000,— 6½ % obl. à 99½ %.	
Bank- en Crediet-instellingen	825.000,—
zijnde:	
N.V. Slavenburg & Co's Bank f 750.000,— aand. à 110 %.	
Hypotheekbanken (Scheepsverband-Maatschappijen)	500.000,—
zijnde:	
Amsterdamsche Scheepsverband Bank f 500.000,— 7 % pandbr. à 100 %.	
Industriele Ondernemingen	12.178.500,—
zijnde:	
N.V. Utrechtsche Asphaltfabriek v/h. firma Ste n & Takken f 1.500.000,— 7 % obl. à 99½ %.	
Transporteeren	f 19.910.725,—

Transport.. f	19.910.725,—
N.V. Metaalhuizenfabriek Maatsch. „Excelsior” f 100.000,— aand. à 105 %.	
N.V. Utrechtsche Waterleid. Maatsch. f 600.000,— 7 % obl. à 99 1/2 %.	
Vereenig. Friesch-Groningsche Coöperatieve Beetwortelsuikerfabriek f 4.000.000,— 6 1/2 % obl. à 100 %.	
N.V. Algemeene Nederlandsche Electriciteits-Maatschappij v/h. Groeneveld, Ruempol & Co. f 600.000,— 7 % obl. à 99 %.	
N.V. Koninklijke Fabriek van Rijtuigen en Spoorwagens J. J. Beynes f 400.000,— 7 % obl. à 99 1/2 %.	
Nederl. Sigarenfabrieken „Globe”, v/h. Ypes & Posthumus en v. d. Sande & Co. f 500.000,— 7 1/2 % obl. à 100 %.	
N.V. L. A. Moll's Automobielen- en Technisch-Industr. Mij. f 500.000,— aand. à 100 %.	
N.V. Eerste Nederlandsche Electromagnet. Urwerkfabr. f 128.500,— aand. à 100 %.	
Haarlemsche Machinefabr. v/h. Gebrs. Figeo f 250.000,— aand. à 105 %.	
N.V. Cacao- en Suikerwerkenfabriek „Groningen” f 100.000,— 8 % obl. à 100 %.	
Maatschappij tot Aanleg en Exploitatie van Laagspanningsnetten f 3.000.000,— 7 % obl. à 100 %.	
„IJseler” Scheepsbouw Mij. en Machinefabriek f 500.000.— 8 % cum. pref. winstd. aand. à 100 %.	
Cultuurondernemingen, Handelsverenigingen en Handelsvenn..... , zijnde:	4.097.250,—
N.V. Techn. Handel Mij v/h. Jan Mulder f 250.000,— 7 % obl. à 112 %.	
N.V. H. E. Oving Jr.'s IJzer- en Staalhandel f 1.500.000,— 7 % obl. à 99 1/2 %.	
Coöperatieve Apothekersvereniging „De Onderlinge Pharmaceutische Groothandel” f 250.000,— 7 % obl. à 97 1/2 %.	
N.V. Vereenigde Javasche Houthandel Maatschappen f 2.000.000,— 7 % obl. à 99 %.	
N.V. Assam Thee-Ondernem. „Gedeh” f 100.000,— aand. à 100 %.	
Diversen..... , zijnde:	995.000,—
N.V. Internationale Sleepdienst-Mij. f 1.000.000,— 7 % obl. à 99 1/2 %.	
Spoorweg-Maatschappijen..... , zijnde:	5.000.000,—
N.V. Deli Spoorweg-Mij f 5.000.000,— 7 % obl. à 100 %.	
Totaal.... f	30.002.975,—
Totaal der emissies in Januari .. f	39.609.495,—
Februari .. „	26.597.500,—
Maart .. „	7.391.075,—
April .. „	49.459.100,—
Mei .. „	60.699.750,—
Juni .. „	172.508.435,—
Juli .. „	83.121.650,—
Augustus .. „	11.994.800,—
September .. „	93.827.900,—
October.... „	142.211.625,—
November .. „	30.002.975,—
Algemeen Totaal..... f	717.424.305,—
Bovendien:	
f 26.770.000,— 3/m. Schatkistpromessen à f	939,25
„ 12.730.000,— 6/m. „ „	978,42
„ 6.922.000,— 5% Schatkistbiljetten „ „	1.001,51
terwijl voorts hier te lande gelegenheid bestond tot inschrijving op de uitgifte van £ 1.125.000,— 20 % cum. pref. aand. Lever Bros Ltd. à 215 %.	
Rectificatie. Bij de opgave der emissies over September is de uitgifte van aandelen der Nederlandsch-Indi-	

sche Handelsbank abusievelijk vermeld met f 15.000.000.— Dit moet zijn f 10.000.000,— Het totaalcijfer wordt dan f 93 827.900,— Voorts was deze emissie nogmaals vermeld in de October-opgave, zoodat dit totaalcijfer moet zijn f 142.211.625,—.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN. BANKDISCONTO'S.

Ned.	{ Disc. Wissels. 4 1/2 1 Juli '15	{ Zweeds. R.kskb 7 1/2 16 Spt. '20
Bk.	{ Bel. Binn. Eff. 5 1/2 19 Oct. '20	{ Bk. v. Noorw. 6-6 1/2 18 Dec. '19
Bk.	{ Vrsch. in R.C. 6 1/2 19 Oct. '20	{ Zwits. Nat. Bk. 5 21 Aug. '19
Bk. van Engeland	7 16 Apr. '20	Belg. Nat. Bk. 5 1/2 28 Apr. '20
Duitsche Rijksbk.	5 23 Dec. '14	Bank v. Spanje 6 4 Nov. '20
Bk. van Frankrijk	6 8 Apr. '20	Bank v. Italië 6 20 Mei '20
Oostenr. Hong. Bk.	5 12 Apr. '15	F. Res. Bk. N.Y. 6-7 4 Juni '20
Nat. Bk. v. Denem.	7 19 Apr. '20	Javasche Bank 3 1/2 1 Aug. '09

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disconto	Prolongatie	Part. disconto	Part. disconto	Part. disc.	Call-money
4 Dec. '20	4 3/4-5	5 1/4-1/2	6 3/8	4-5/8	—	6-7 1)
29 N.-4 D. '20	4 1/4-5	4-5 1/2	6 5/8-3/4	4-5/8	—	6-7
22-27 N. '20	3 3/4-7/8	3 1/2-4	6 3/4	4-5/8	—	6-7
15-20 „ '20	3 7/8-4 1/8	3 1/2-4	6 3/4	4-5/8	—	6-8
1-6 D. '19	4 1/4-3/8	3 3/4-5	5 5/8	4-5/8	—	5 1/2-7
2-7 D. '18	3 1/4-1 1/2	3 1/2-4 3/4	3 1/2	4-5/8	—	5 1/2-6
20-24 Juli '14	3 1/8-3/16	2 1/4-3/4	2 1/2-3/4	2 1/2-1/2	2 3/4	1 1/2-2 1/2

1) Noteering van 3 Dec. 1920.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

De wisselmarkt was deze week weinig bewogen. Alleen heden waren de schommelingen van wat meer beteekenis. London, de francs-deviezen en Marken, alles was aangeboden; slot resp. 11.363/4, 19.42 1/2, 20.52 1/2 en 4.30. Slechts Noorsche wissels zeer gezocht; Zweden sloot 63.70, Noorwegen 46.20 en Denemarken 46.30. Veel vraag was er ook voor Argentijnsche pesos (1.15 na 1.11).

Met ingang van 1 December l.l. is men er te New York toe overgegaan wissels uniform met de vaste waarde in het buitenland te noteeren.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen *)	Parijs *)	Berlijn *)	Weenen *)	Brussel **)	New York **)
29 Nov. 1920..	11.45 1/2	19.85	4.70	1.—	21.02 1/2	3.27 1/8
30 „ 1920..	11.42 1/2	19.82 1/2	4.67 1/2	1.02 1/2	20.97 1/2	3.27 1/8
1 Dec. 1920..	11.43 1/2	20.—	4.77 1/2	1.05	21.05	3.26 3/4
2 „ 1920..	11.41	19.90	4.67 1/2	1.05	21.02 1/2	3.26 3/4
3 „ 1920..	11.41 1/2	19.87 1/2	4.70	1.03	20.97 1/2	3.27
4 „ 1920..	11.41	19.82 1/2	4.65	1.02 1/2	—	—
Laagste d. w. 1)	11.39	19.75	4.55	0.95	19.97 1/2	3.26
Hoogste „ „ 1)	11.45 1/2	20.02 1/2	4.87 1/2	1.07 1/2	21.20	3.28 1/2
27 Nov. 1920..	11.45 1/2	20.—	4.77 1/2	1.—	20.90	3.27 3/4
20 Nov. 1920..	11.40	19.80	4.45	0.95	20.95	3.30
Muntpariteit..	12.10 1/2	48.—	59.26	50.41	48.—	2.48 3/4

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam.

1) Particuliere opgave. 2) Noteering van 26 Nov. 1920.

3) Idem van 19 Nov. 1920.

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Christiania *)	Zwitserland *)	Spanje 1)	Batavia 1) telegrafisch.
29 Nov. 1920	63.30	44.40	44.40	51.32 1/2	43.25	99 1/2-100 1/2
30 „ 1920	63.25	44.40	44.40	51.30	43.10	99 1/2-100 1/2
1 Dec. 1920	63.60	44.75	44.75	51.30	43.10	99 1/2-100 1/2
2 „ 1920	63.40	44.90	44.90	51.35	42.75	99 1/2-100 1/2
3 „ 1920	63.30	45.25	45.25	51.20	42.75	99 1/2-100 1/2
4 „ 1920	63.45	45.90	45.60	51.22 1/2	42.75	99 1/2-100 1/2
L'ste d. w. 1)	63.—	44.—	44.—	51.10	42.50	99 1/2
H'ste „ „ 1)	63.70	45.80	45.50	51.40	44.20	100 1/2
27 Nov. 1920	63.30	44.40	44.40	51.35	42.90	99 1/2-100 1/2
20 Nov. 1920	63.—	44.05	44.25	51.30	43.25	99-99 1/2
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

*) Noteering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave.

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Lond. (in \$ per £)	Zicht Parijs (in cts. per \$)	Zicht Berlijn (in ct. p. 4 Rm.)	Zicht Amsterd. (in cts. p. gld.)
4 Dec. .. 1920	3.46.75	5.97	nom.	***
Laagste d. week	3.46.75	5.97	nom.	***
Hoogste ,, ,,	3.49.12	6.06	nom.	***
27 Nov. .. 1920	3.50.—	6.12	nom.	***
20 ,, .. 1920	3.49.—	6.15	nom.	***
Muntpariteit..	4.86.67	5.18 1/4	95 1/4	40 3/16

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	20 Nov. 1920	27 Nov. 1920	29 Nov.-4 D. 1920 Laagste	4 Dec. 1920 Hoogste
Alexandrië ..	Piast. p. £	97 7/16	97 7/16	97 7/16	97 7/16
*B. Aires ¹⁾ ..	d. p. \$	52 3/8	58 1/2	52 1/2	54 1/4
Calcutta	£ p. rup.	1/7 1/4	1/6 3/8	1/5 1/2	1/8 7/8
Hongkong ...	id. p. \$	3/9 3/8	3/8 1/8	3/4	3,8 3/8
Lissabon	d. per Mil.	7 1/2	7 1/2	7	8
Madrid	Peset. p. £	26.40	26.55	26.55	26.83
*Montevideo ¹⁾	d. per \$	53 1/8	51 3/4 ²⁾	51 1/4	54 1/2
Montreal	\$ per £	3.90	3.98	3.94	3.99
*R.d.Janeiro..	d. per Mil.	11 1/16	11 7/8	11 9/16	12 1/4
Rome	Lires p. £	92.00	94.50	94.00	97.50
Shanghai ...	£ p. tael	4/11 3/8	4/10 1/8	4/4 1/2	4/9 3/4
Singapore ...	id. p. \$	2/3 7/8	2/3 13/16	2/3 1/2	2/3 21/32
*Valparaiso..	d. p. peso	9 1/16	9 2/32	9 1/32	9 1/16
Yokohama ...	£ per yen	2/11 1/4	2/10 3/4	2/10 1/4	2/11

* Koersen der voorafgaande dagen. 1) Telegrafisch transfert. 2) idem van 26 November. 3) idem van 3 December.

NOTEERING VAN ZILVER.

Noteering te Londen	te New York
4 Dec. 1920	44 1/4
27 Nov. 1920	49 1/8
20 ,, 1920	49
13 ,, 1920	53 1/4
6 Dec. 1919	74
7 Dec. 1918	48 7/16
20 Juli 1914	24 1/16

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 6 December 1920.

Activa.

Binnenl. Wis-sels, Prom., enz. in disc.	H.-bk. f 67.329.760,88 1/2 B.-bk. ,, 5.582.162,62 1/2 Ag.sch. ,, 101.360.622,91	f 174.272.546,42
Papier o. h. Buitenl. in disconto	Idem eigen portef. f 53.036.272,—	
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.		53.036.272,—
Beleeningen incl. vrach. in rek.-crt. op onderp.	H.-bk. f 104.677.099,34 1/2 B.-bk. ,, 20.653.159,97 Ag.sch. ,, 138.053.587,35 1/2	f 263.383.846,67
Op Effecten	f 261.011.838,57 1/2	
Op Goederen en Spec.	2.372.008,09 1/2	263.383.846,67
Voorschotten a. h. Rijk		12.321.212,40
Munt en Muntmateriaal	Munt, Goud	f 56.219.755,—
	Muntmat., Goud	f 579.921.066,39
		f 636.140.821,39
	Munt, Zilver, enz. ..	20.325.861,42 1/2
	Muntmat., Zilver ..	
		656.466.682,81 1/2
Effecten	Bel.v. h. Res.fonds. f 4.467.738,62 1/2 id. van 1/2 v. h. kapit. ,, 3.836.107,37 1/2	8.303.846,—
Geb. en Meub. der Bank		3.594.000,—
Diverse rekeningen		27.640.932,05
		f 1.199.019.338,35 1/2
Passiva.		
Kapitaal		f 20.000.000,—
Reservefonds		5.000.000,—
Bankbiljetten in omloop		1.081.064.085,—
Bankassigatiën in omloop		1.457.883,37 1/2
Rek.-Cour. Het Rijk		f —
saldo's: Anderen		74.411.685,97 1/2
		74.411.685,97 1/2
Diverse rekeningen		17.085.684,00 1/2
		f 1.199.019.338,35 1/2

NED. BANK 6 December 1920 (vervolg).

Beschikbaar metaalsaldo. .... f 424.284.388 55 1/2
Op de basis van 1/2 metaaldekking 192.897.655,68 1/2
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is .... 2.121.421.930,—

Verschillen met den vorigen weekstaat:

	Meer	Minder
Disconto's		8.662.042,66
Buitenlandsche wissels	8.620.929,—	
Beleeningen		747.594,76 1/2
Goud		
Zilver	154.495,10 1/2	
Bankbiljetten	3.032.345,—	
Part. Rek.-Crt. saldo's		13.471.043,90 1/2

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opeischbare schulden
6 Dec. 1920	636.141	20.326	1.081.064	75.870
29 Nov. 1920	636.141	20.171	1.078.032	90.169
22 ,, 1920	636.141	19.937	1.063.063	96.350
15 ,, 1920	636.141	19.615	1.084.441	94.171
8 ,, 1920	636.141	19.354	1.090.924	88.142
6 Dec. 1919	632.148	6.757	1.046.881	101.077
9 Dec. 1918	692.375	8.256	1.072.360	73.808
25 Juli 1914	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Totaal bedrag disconto's	Hiervan Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Beschikbaar Metaalsaldo	Deknings-percentage
6 Dec. 1920	174.273	37.000	263.384	424.284	57
29 Nov. 1920	182.935	47.000	264.131	421.877	56
22 ,, 1920	175.611	42.000	262.920	423.400	57
15 ,, 1920	171.859	39.000	278.056	419.238	56
8 ,, 1920	149.284	9.000	299.179	418.886	56
6 Dec. 1919	155.844	81.500	271.101	408.561	56
7 Dec. 1918	210.203	136.800	142.345	470.915	61
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 1/2	76

1) Op de basis van 1/2 metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	29 Nov. 1920	6 Dec. 1920
Aan schatkistpromessen, waarvan rechtstreeks bij de Ned. Bank geplaatst	f 377.770.000,—	f 383.810.000,—
Aan schatkistbiljetten	47.000.000,—	37.000.000,—
Aan zilverbons	21.113.000,—	28.035.000,—
	51.191.852,25	52.356.562,75

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opeischbare schulden
27 Nov. 1920	***	***		548.000
20 ,, 1920	***	***		580.500
13 ,, 1920	***	***		591.500
16 Oct. 1920	226.959	7.974	371.763	248.047
9 ,, 1920	223.546	7.754	366.028	211.635
2 ,, 1920	223.903	7.583	358.259	218.877
25 Sept. 1920	220.943	7.456	358.668	210.609
29 Nov. 1919	168.723	3.063	307.864	102.027
30 Nov. 1918	104.729	14.694	192.493	96.657
25 Juli 1914	22.057	81.907	110.172	12.634

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Diverse rekeningen 1)	Beschikbaar metaalsaldo	Deknings-percentage
27 Nov. 1920		288.000		***	122.250	***
20 ,, 1920		324.500		***	117.000	***
13 ,, 1920		339.000		***	115.000	***
16 Oct. 1920	29.584	32.207	146.961	36.985	115.108	38
9 ,, 1920	29.628	34.387	139.248	25.953	115.942	40
2 ,, 1920	29.276	34.690	138.544	23.405	116.210	40
25 Spt. 1920	29.032	34.904	135.016	21.625	114.690	40
29 Nov. 1919	15.300	15.260	170.045	48.758	90.034	42
30 Nov. 1918	8.772	17.778	82.115	17.994	61.893	41
25 Juli 1914	7.259	6.895	47.934	2.228	4.842 1/2	44

1) Sluitpost der activa. 2) Op de basis van 1/2 metaaldekking.

DE SURINAAMSCH E BANK.

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opsch. schulden	Disconto's	Div. rekeningen ¹⁾
16 Oct. 1920 ..	1.052	2.067	898	1.804	572
9 " 1920 ..	1.053	2.137	852	1.812	641
2 " 1920 ..	1.053	2.157	916	1.836	896
25 Sept. 1920 ..	1.054	1.981	975	1.816	418
18 Oct. 1919 ..	954	1.618	1.172	1.559	493
19 Oct. 1918 ..	899	1.554	1.235	1.265	191
25 Juli 1914 ..	645	1.100	560	735	396

¹⁾ Sluippost der activa.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
1 Dec. 1920	124.991	130.482	351.104	28.500	321.114
24 " 1920	124.113	127.965	349.274	28.500	318.461
17 " 1920	123.719	127.569	350.423	28.500	319.344
10 " 1920	123.477	127.848	354.082	28.500	322.977
3 Dec. 1919	91.790	88.134	340.277	28.500	323.890
4 Dec. 1918	76.011	67.048	300.179	28.500	280.990
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dekkingsperc. ¹⁾
1 Dec. '20	93.896	75.353	21.651	142.685	12.959	7,90
24 " '20	52.401	74.107	17.989	105.315	14.598	11,83
17 " '20	63.866	75.166	19.509	116.279	14.600	10,75
10 " '20	62.701	73.222	19.816	112.470	14.079	10,64
3 Dec. '19	84.301	78.809	20.794	146.534	22.106	13,20
4 Dec. '18	73.544	97.557	26.530	154.199	27.143	15,17
22 Juli '14	11.005	32.633	13.735	42.185	29.297	52,1/8

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCH E RIJKS BANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehenskassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daaraan Goud	Kassenscheine	Circulatie	Dekkingsperc. ¹⁾
23 Nov. '20	1.098.769	1.091.653	19.953.307	62.592.893	34
15 " '20	1.048.504	1.091.653	20.812.620	63.104.938	35
6 " '20	1.098.370	1.091.658	20.160.071	63.600.113	33
30 Oct. '20	1.078.214	1.091.667	21.340.019	63.596.445	34
22 Nov. '19	1.111.596	1.090.763	9.526.765	31.319.050	34
22 Nov. '18	2.328.871	2.308.558	3.756.056	17.905.425	34
23 Juli '14	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

¹⁾ Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine, Reichsbank	
			Totaal uitgegeven	In kas bij de Reichsbank
23 Nov. 1920	49.782.289	13.107.372	32.407.600	19.904.600
15 " 1920	52.558.944	16.697.864	53.528.100	20.761.900
6 " 1920	49.779.073	13.292.389	33.136.900	20.160.100
30 Oct. 1920	53.807.493	17.945.369	34.435.700	21.291.400
22 Nov. 1919	32.120.097	9.279.504	21.568.200	9.496.400
22 Nov. 1918	20.946.600	10.212.256	13.747.100	3.752.900
23 Juli 1914	750.892	943.964	—	—

OOSTENRIJKSCH-HONGAARSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden Kroten.

Data	Metaal- en buit. goudwissels	Disc. en belemngen	Bijz. schuld Oostenrijk en Hongarije	Bankbiljetten	Rek. Crt. saldi
15 Nov. '20	1.325.730	3.782.621	32.954.000	74.121.378	9.497.833
31 Oct. '20	321.121	36.474.610	32.954.000	72.902.605	9.930.245
7 Feb. '20	290.428	19.251.400	32.954.000	56.994.022	6.057.646
31 Jan. '20	291.083	19.162.543	32.954.000	56.772.802	6.220.536
15 Nov. '19	325.097	14.742.062	32.954.000	50.582.595	7.235.850
23 Juli '14	1.589.267	964.356	—	2.159.759	291.270

¹⁾ waarvan 222.669 goud, 46.598 buitenlandse goudwissels en 56.463 munt en muntmetaal zilver.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit.gew. voorsch. a/d. Staat
2 Dec. '20	5.495.109	1.948.367	259.212	596.604	26.600.000
25 Nov. '20	5.491.697	1.948.367	264.856	599.212	26.600.000
18 " '20	5.499.877	1.948.367	268.915	601.355	26.600.000
12 " '20	5.449.767	1.948.367	270.761	661.321	6.600.000
4 Dec. '19	5.577.234	1.978.278	280.488	808.641	26.100.000
5 Dec. '18	5.476.629	2.037.108	319.941	1.368.007	6.300.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitgestelde Wissels	Beleening	Bankbiljetten	Rek. Crt. Particulieren	Rek. Crt. Staat
	3.455.111	423.184	2.026.006	38.573.306	3.921.866	110.510
3.279.519	428.003	2.018.453	38.067.733	3.639.893	287.335	
3.226.915	437.145	2.074.705	39.256.257	3.804.150	37.311	
3.302.176	445.885	2.094.371	39.619.154	3.605.817	55.201	
1.300.427	640.750	1.346.717	37.756.326	2.982.369	50.120	
998.426	1.036.810	1.169.706	28.732.704	2.557.094	257.900	
1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590	

BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buit. saldi	Beleening van buit. vorder.	Beleening van prom. d. provinc.	P'nn. wissels en beleen.	Circulatie	Rek. Crt. partic.
2 Dec. '20	336.619	84.653	480.000	773.258	5.931.621	1.015.241
25 Nov. '20	350.752	84.653	480.000	764.184	5.845.802	1.081.964
18 " '20	350.964	84.653	480.000	730.513	5.826.528	951.919
11 " '20	351.196	84.653	480.000	749.099	5.844.418	974.926
4 Dec. '19	346.934	84.955	480.000	376.389	4.713.969	1.974.175

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goudvoorraad			Zilver etc.	F.R. Notes in circulatie
	Totaal bedrag	Dekking F. R. Notes	In het buitenland.		
5 Nov. '20	2.001.673	1.331.473	77.514	168.056	3.354.180
29 Oct. '20	2.003.320	1.347.622	74.686	164.718	3.351.303
22 " '20	1.994.611	1.363.663	80.441	162.659	3.356.199
15 " '20	1.992.101	1.330.828	87.021	162.810	3.353.271
7 Nov. '19	2.119.565	1.318.135	127.165	67.804	2.806.759
8 Nov. '18	2.046.591	1.218.873	5.829	64.248	2.558.196

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Algem. Dekkingsperc. ¹⁾	Percent. Goud-dekking circ. ²⁾
5 Nov. '20	3.126.594	2.482.883	97.824	43,0	47,0
29 Oct. '20	3.099.672	2.417.529	97.753	43,1	47,2
22 " '20	3.049.948	2.450.065	97.692	43,3	47,3
15 " '20	3.073.390	2.692.618	97.594	42,7	46,6
7 Nov. '19	2.623.075	2.807.688	86.267	46,8	54,6
8 Nov. '18	2.171.760	2.348.989	79.824	49,8	59,4

¹⁾ Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito's. ²⁾ Na aftrek van 35 pct. der totale dekkingsmiddelen als dekking voor de netto deposito's.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
29 Oct. '20	823	17.017.416	1.365.222	14.051.625	2.805.247
22 " '20	823	17.101.060	1.333.215	14.469.628	2.814.559
15 " '20	822	17.188.604	1.384.680	14.255.542	2.796.176
8 " '20	822	17.189.956	1.343.551	14.255.542	2.796.176
31 Oct. '19	783	15.598.438	1.402.026	13.821.061	2.181.473
1 Nov. '18	750	14.040.777	1.174.340	12.104.471	1.468.664

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 6 December 1920.

Het is nog steeds geen opgewekte toon, waarin een verlag van de internationale beurzen gedurende de afgelopen week kan worden uitgebracht. De stemming over de gansche zakenwereld is loom en gedrukt gebleven, zoo mogelijk nog zwarter dan reeds het geval is geweest. De oorzaak is nog steeds te vinden in de voortdurende daling der goederenprijzen, die zich thans ook in den kleinhandel gaat voltrekken. Hierdoor wordt het verschillende handelaren onmogelijk een afzetgebied te vinden voor hun soms zeer groote voorraden, tenzij met geweldige verliezen. Moet dit op zichzelf reeds een zeer drukkenden invloed op de effectenbeurs uitoefenen, die druk wordt nog verzaard door het verlangen van zeer velen zich door effectenverkoop resources te verschaffen, waardoor althans de kans bestaat, dat betere tijden rustiger afgewacht kunnen worden.

Het is echter merkwaardig, dat de beurs te New York slechts zoo geringe weerspiegeling van deze verhoudingen geeft. Over het algemeen houdt het koerspeil zich hier nog vrij goed, hetgeen vermoedelijk moet worden toegeschreven aan de groote kapitaalcracht, die het land zich gedurende den oorlog heeft verworven. Zeer groote bedragen aan eigen fondsen zijn in dien tijd teruggekocht, waardoor op het oogenblik de geweldige dollar-remises van vóór den oorlog binnen de eigen grenzen aangewend kunnen worden. Daardoor is het ook mogelijk verschillende ondernemingen, die zich en déconfiture bevinden, niet ten onder te doen gaan, doch deze te steunen, zij het dan, dat de controle in andere handen overgaat, zooals o.a. is geschied bij de General Motor Comp., de Goodyear Tyre Comp. en andere. Ook zijn ontelbare kleine speculanten van het beursterrein verdwenen, doch door al deze gebeurtenissen wordt het fond der markt eer krachtiger dan zwakker. Het is echter buiten iederen twijfel, dat zeer velen door de jongste daling, die wij, indien alle teekenen niet bedriegen, nog niet achter ons hebben, in bedrijf en handel zijn lamgelegd. En zoo lang dit proces voortgang heeft, kan er van een enigszins ingrijpende verbetering nog geen sprake zijn.

Ter beurze van Londen komt dit nog sterker tot uiting, doordat hier ook nog politieke factoren een rol spelen.

De Iersche kwestie moge dan een schijn van oplossing verkregen hebben, voor het zoover is, zal er vermoedelijk nog zeer geruimen tijd moeten verlopen. En inmiddels heeft ook Groot-Brittannië den strijd op de wereldmarkt te strijden; de artikelen, die voor den Britschen export van groote beteekenis zijn, kunnen de vroegere prijzen niet meer opbrengen en ondervinden bovendien de concurrentie van landen met veel lagere valuta, als Duitschland en België. De onrust in de arbeiderswereld is thans wel enigszins tot stilstand gekomen, nu de werknemers aan den lijve ondervinden, dat iedere actie tot loonsverhooging onmiddellijk den terugslag ondervindt in den vorm van stopzetting van verschillende bedrijven.

Te Parijs is de animo ook miniem geweest. De staatsleening zal vermoedelijk geen al te groot succes worden, ondanks alle middelen, die men te baat heeft genomen om tot welslagen te geraken. Het volkomen verlies van de Russische vorderingen heeft bij het Fransche publiek een stemming van machteloosheid te voorschijn geroepen, waardoor velen er toe zijn overgegaan hun bezit aan staatsfondsen in de eerste plaats te realiseeren, doch verder ook zich te ontdoen van allerlei andere papieren. Hierdoor is een zeer krachtige verkoopdrang ontstaan, waardoor de tendens bepaald lusteloos is geworden. Aandeelen Koninklijke Petroleum, anders nogal een geliefd fonds op de Parijsche beurs, konden zich hieraan evenmin onttrekken.

Ook te Berlijn is de stemming buitengewoon ongeanimeerd geweest. Op het eerste gezicht lijkt dit vreemd, omdat Duitschland eerder gebaat zou zijn bij een lagere prijs van de verschillende artikelen, die het voor import behoeft. Doch hiertegenover staat, dat onze Oosterburen zich bij den export, die in den laatsten tijd sterk is gegroeid, ook aan die wereldprijzen hebben aangepast en dat hierop natuurlijk thans verliezen worden geleden. Hierbij komt, dat de financieele toestand van het land zich in een desperate houding bevindt, hetgeen door de rede van den heer Havenstein, den president der Reichsbank, nogmaals in een scherp licht is geplaatst. De lust om zich door omvangrijke aankopen de controle over verschillende ondernemingen te verschaffen, is hierdoor ook wel iets bekoeld, zoodat het uitblijven van dergelijke controle-aankopen tevens drukkend op het geheele niveau heeft gewerkt.

Te n z e n t is de stemming al niet veel beter geweest. Een enkele blik op het verloop der staatsfondsenmarkt kan

reeds leerrijk worden genoemd. Gewoonlijk is de gang van zaken zóó, dat het minderen van kooplust op de aandeelenmarkt eenige verruiming in de geldkoersen ten gevolge heeft, hetgeen dan weder stimulerend op de beleggingsfondsen werkt. Thans is hiervan geen sprake geweest, omdat, tegelijk met de geweldige reacties op de aandeelenmarkt en het inkrimpen van koop-orders, die door prolongatiegeld gefinancierd moeten worden, de koers van het geld in de open markt een gevoelige montering te aanschouwen heeft gegeven. De oorzaak hiervan is meer als een complex van factoren te beschouwen, waarvan enkele echter wel zijn het naderen van den termijn van uitkeering der interim-dividenden; van den balanstijd, waarin vele maatschappijen gaarne een grooten kasvoorraad aantoonen, enz. Al deze factoren vielen samen met de algemeene ongeanimeerde tendens, waardoor ook op de markt voor staatsfondsen lagere koersen aan te wijzen zijn.

In buitenlandsche soorten ging weinig om, doch ook hier was de tendens eerder lager, in verband met de reagerende buitenlandsche wisselkoersen.

			30 Nov.	3 Dec.	6 Dec.	Rijzing of daling.
5	0/0	Ned. W. Sch. 1918	82	83	82 ⁹ / ₁₆	+ ⁹ / ₁₆
4 1/2	0/0	" " " 1916	82 ¹ / ₂	82 ¹ / ₂	82 ¹ / ₂	
4	0/0	" " " 1916	73 ¹ / ₄	73 ¹ / ₄	73 ⁹ / ₁₀	- ⁹ / ₁₀
3 1/2	0/0	" " "	58 ³ / ₄	58 ³ / ₄	58 ³ / ₄	+ ³ / ₈
3	0/0	" " "	51 ⁵ / ₈	51 ⁵ / ₈	51 ⁵ / ₈	- ⁵ / ₁₆
2 1/2	0/0	Cert. N. W. S.	42 ³ / ₄	42 ¹³ / ₁₆	42 ¹¹ / ₁₆	- ¹ / ₁₆
5	0/0	Cost-Indië 1915	87 ⁵ / ₈	87	87 ⁵ / ₈	+ ¹ / ₄
4	0/0	Hongarije Goud	3	3 ⁹ / ₁₆	3 ¹ / ₈	+ ¹ / ₈
4	0/0	Oostenr. Kronenrente	27 ¹ / ₁₆	2 ¹ / ₄	2 ¹ / ₈	- ⁹ / ₁₆
5	0/0	Rusland 1906	9 ³ / ₄	9 ³ / ₄	9 ¹ / ₂	+ ¹ / ₄
4 1/2	0/0	Iwangorod Dombr...	8 ¹ / ₄	9 ³ / ₄	8 ¹ / ₂	+ ¹ / ₄
4	0/0	Rusland Cons. 1880	8 ³ / ₄	8	6 ¹ / ₄	- 2 ¹ / ₂
4	0/0	Rusl. bij Hope & Co.	9	6	6	- 3
4	0/0	Servië 1895	17 ¹ / ₂	17	16 ³ / ₄	- ⁵ / ₄
4 1/2	0/0	China Goud 1898 ..	55 ¹ / ₈	53 ⁹ / ₁₆	53 ¹¹ / ₁₆	- 2 ¹ / ₁₆
4	0/0	Japan 1899	58	58	58	
4	0/0	Argentinië Buitenl..	56 ¹⁵ / ₁₆	56 ¹⁵ / ₁₆	56 ¹⁵ / ₁₆	
5	0/0	Brazilië 1895	53	53	53	
5	0/0	" 1913	55	55	55	

Indien de locale markt aan een beschouwing onderworpen moet worden, is er slechts één karakteristiek: uiterst mat en een crisis-stemming weerspiegeland. Hierop heeft misschien één enkel fonds een uitzondering gemaakt: aandeelen Compania Mercantil Argentina, die, in verband met de vermoedelijke aanstaande declaratie van een interim-dividend ad 15 pCt., tot iets hooger prijs waren gezocht. De overige rubrieken waren echter alle zeer gevoelig lager. De oorzaken zijn nog steeds dezelfde, als in deze kolommen reeds zoo vaak naar voren gebracht: gemis aan afdoeningen van suikervoorraden in Nederlandsch-Indië en daling van alle goederen in het algemeen. Vooral dit laatste heeft deze week een extra druk uitgeoefend op alle waarden in handelsondernemingen, hetgeen nog verergerd werd door de mededeeling, dat de maatschappij Transoceana omvangrijke verliezen had geleden door het faillissement van haar vertegenwoordiger te New York. Dagen lang hadden reeds groote posten aandeelen in handelsondernemingen over de markt gehangen, zonder dat het echter tot geforceerde verkoop kwam. Toen echter het nieuws van de Transoceana bekend werd, ontstond er zulk een verkoopdrang, dat ten slotte een lagere notering wel tot stand moest komen. Inmiddels is men overgegaan, blijkbaar van de zijde van het emissiehuis, tot steun van aandeelen Transoceana en ook voor de overige soorten is er klaarblijkelijk een bepaalde groep, die er voor waakt, dat niet al te lage koersen worden bereikt.

Voor zeer vele andere fondsen is een dergelijke houding echter niet mogelijk, vooral niet voor dezulke, waarin omvangrijke handel bestaat, als de vooraanstaande suikeraandeelen, of voor die, waarin langen tijd geen omzetten hadden plaats gevonden en die dus nog steeds op een vrij hoog peil stonden, als b.v. aandeelen Philips' Gloeilampenfabrieken, welke niet minder dan 218 1/2 pCt. in het tijdsverloop van acht dagen zijn gedaald. Het pleit wel voor de kracht van onze beurs, dat, ondanks het feit, dat er dergelijke geweldige verliezen zijn geleden, verliezen, die vroeger zonder eenigen twijfel een paniekstemming veroorzaakt zouden hebben, de kalmte niet verdwenen is en dat aan alle verplichtingen tot nu toe prompt is voldaan. En dit alles ondanks het feit, dat men niet hoopvol op de naaste toekomst is gestemd, dat men in het oog houdt de mogelijkheid van een verdere reactie, hoewel natuurlijk vroeg of laat op koersverliezen, als thans geregistreerd, een verbetering zal moeten volgen.

Het heeft ook thans nog geen doel, de verschillende afdelingen afzonderlijk te bespreken. Overal was hetzelfde verschijnsel op te merken: geen overgroot, doch regelmatig aanbod, waartegenover geen bona-fide koopers konden worden gesteld. De meeste kooporders werden nog uitgevoerd door de contramane-partij, die sommige fondsen voldoende gereageerd achten.

	30 Nov.	3 Dec.	6 Dec.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	177 1/2	177	168	- 9 1/2
Ned. Handel-Mij. cert. v.aand.	191 1/2	189	182	- 9 1/2
Rotterd. Bankvereniging	131 1/2	130	129	- 2 1/2
Amst. Superfosfaatfabriek.	150	132	123 3/4	- 26 1/4
Van Berkel's Patent	107	105 3/4	99	- 8
Insulinde Oliefabriek	107 1/2	103 1/2	91 1/4	- 16 1/4
Jurgens' Ver. Fabr. pr.aand.	91	91	89 3/4	- 1 1/4
Ned. Scheepsbouw-Mij	120	94	94	- 26
Philips' Gloeilampenfabriek	767 1/2	620	549	- 218 1/2
R. S. Stokvis & Zonen	580 1/4	580	580	- 1/4
Vereenigde Blikfabrieken	130	115 1/4	116	- 14
Compania Mercantil Argent.	179	181	181 1/2	+ 2 1/2
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	257 1/2	251	235	- 22 1/2
Handelsver. Amsterdam	622	608 1/2	552	- 70
Linde Teves & Stokvis	140	137	131	- 9
Van Nierop & Co's Handel-Mij.	119	109	96	- 23
Tels & Co's Handel-Mij	101	101	100	- 1
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	261 1/2	268	255	- 6 1/2
Kon. Petroleum-Mij.	659	669	652 1/2	- 6 1/2
Orion Petroleum-Mij.	63 1/4	64 3/4	62	- 1 1/4
Steana Romana Petr.-Mij.	155	155	155	-
Amsterdam-Rubber-Mij.	160 1/4	154	147 1/2	- 12 3/4
Nederl.-Rubber-Mij.	85 1/4	85	81	- 4 1/4
Oost-Java-Rubber-Mij.	240	230	215	- 25
Deli-Maatschappij	509	499 1/2	470	- 39
Medan-Tabak-Maatschappij	318	300	286	- 32
Senembah-Maatschappij	649	640	599	- 50

Scheepvaartwaarden:

	30 Nov.	3 Dec.	6 Dec.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	305	301 1/2	286	- 19
" " "gem.eig.	295	295	276	- 19
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij.	185	185	185	-
Holl. Alg. Atl. Stoomv.-Mij.	49	40	40	- 9
Hollandsche Stoomboot-Mij.	140	125 1/4	127	- 13
Java-China-Japan-Lijn	200	200 1/4	190	- 10
Kon. Hollandsche Lloyd	116	112	104 1/2	- 11 1/2
Kon. Ned. Stoomb.-Mij.	154	153	149	- 5
Koninkl.-Paketaart Mij.	170 1/2	168	160	- 10 1/2
Maatschappij Zeevaart	175	175	168	- 7
Nederl. Scheepvaart-Unie	177 3/4	178 1/2	172	- 5 3/4
Nievelt Goudriaan	335	310	310	- 25
Rotterdamsche Lloyd	176 1/2	175 1/2	170 1/2	- 6

Noteeringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Dec.	Mats Dec.	Haver Dec.	Tarwe Febr.	Mats Febr.	Lijnzaad Dec.
4 Dec. '20	171	76 1/4	477 3/8	17,65	8,95	19,—
27 Nov. 20	155 1/2	66 3/8	447 3/8	17,05	9,05 1)	18,75
4 Dec. 19	226	139 3/8	767 3/8	14,30	6,75 1)	25,10 2)
4 Dec. '18	226	134	73 1/2	12,00	5,85 1)	19,55 4)
4 Dec. '17	220	123 1/2	73 1/4	11,65 3)	8,05 1)	14,70 4)
20 Juli '14	82 1)	56 3/8 1)	36 1/2 1)	9,40 2)	5,38 2)	13,70 2)

1) per Dec. 2) per Sept. 3) per Jan. 4) per Febr.

	30 Nov.	3 Dec.	6 Dec.	Rijzing of daling.
Stoomv.-Mij. „Hillegersberg”	246 1/2	246 1/2	246 1/2	-
„ „ „Nederland”	200 1/2	210	200 1/2	-
„ „ „Noordzee”	66 1/4	66 3/4	65	- 1 1/4
„ „ „Oostzee”	184	184	184	-

Alleen de Amerikaanse markt spoonde zich vast voor sommige fondsen, met name voor spoorwegaandeelen. De omzetten waren echter uiterst gering.

	30 Nov.	3 Dec.	6 Dec.	Rijzing of daling.
American Car & Foundry	156 1/10	156 1/10	156 1/10	-
Anaconda Copper	105 1/10	103	102 9/10	- 2 3/4
Un. States Steel Corp.	105 7/8	107 3/4	108	+ 2 1/8
Atchison Topeka	109	109	109	-
Southern Pacific	146	138 3/4	139 7/16	- 6 9/16
Union Pacific	156 1/4	156	157 15/16	+ 1 1/16
Int. Merc. Marine orig. Com.	20 1/10	20 1/4	18 1/2	- 1 9/16
„ „ „ „ prefs.	66 1/4	71 1/2	69 3/4	+ 3 1/2

De geldmarkt was veel stroever; prolongatie ten slotte 5 1/2 à 5 3/4 pCt.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

7 December 1920.

De Amerikaanse wintertarwe schijnt zich onder gunstige omstandigheden te ontwikkelen. Een schatting van de oppervlakte van den belangrijken staat Kansas geeft een aanzienlijk grooter cijfer dan verleden jaar, terwijl ook de stand hooger geschat wordt. Ook uit andere landen bereiken ons slechts gunstige berichten, vooral uit Australië en Argentinië, in welk laatste land op sommige plaatsen de oogst reeds begonnen is.

Na de scherpe daling der vorige weken is het alleszins begrijpelijk dat een reactie plaats vond. Vooral de Noord-Amerikaansche tarwe is vrij sterk in prijs opgegaan. Het schijnt dat er in de Chicago-termijnmarkt per December nog steeds een aanzienlijke blanco interesse is en dat de hoeveelheden, die voor levering beschikbaar zijn, betrekkelijk gering zijn. De kooplust is over het algemeen in Europa niet groot geweest, doch waar de verschepingen uit Noord-Amerika nog steeds groot blijven is de statistische positie aldaar aanzienlijk sterker geworden.

Ook voor maïs was de stemming in de afgelopen week belangrijk beter. De prijzen in Argentinië toonden neiging om geleidelijk op te gaan terwijl de c.i.f.-prijzen in Europa vooral in Engeland zich van den diepen val der vorige week herstelden. Er blijft in verschillende consumptiemarkten goede vraag, doch de afladingen, vooral van La Plata, zijn van dien aard geweest dat er voorloopig nog geen gevaar voor schaarschte bestaat. Verscheepte Donau-maïs wordt nog tamelijk veel aangeboden, doch voor latere aflading zijn er weinig verkoopters.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten.	6 Dec. 1920	29 Nov. 1920	6 Dec. 1919
Tarwe*	26 25	25,50	—
Rogge (No. 2 Western) 1)	25,50	24,50	—
Maïs (La Plata) ..... 2)	287,—	290,—	367,—
Gerst (48 lb. feeding) ... 3)	386,—	380,—	440,—
Haver (38 lb. white cl.) ... 4)	18,—	18,—	21,50
Lijnkoeken (Noord-Amerika van La Plata-zaad) 5)	205,—	215,—	265,—
Lijnzaad (La Plata) .... 6)	545,—	522,—	880,—

1) p. 100 K.G. 2) p. 2000 K.G. 3) p. 1000 K.G. 4) per 1960 K.G. 5) Hard/Red Winter Wheat nr. 2.

AANVOEREN in tons van 1000 K.G.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	29 Nov.-4 Dec. 1920	Sedert 1 Jan. 1920	Overeenk. t/daok 1919	29 Nov.-4 Dec 1920	Sedert 1 Jan. 1920	Overeenk. t/daok 1919	1920	1919
Tarwe	19.348	623.144	427.891	2.421	122.877	138.102	746.021	565.993
Rogge	7.282	197.193	72.166	—	752	25.653	197.945	97.819
Boekweit	—	3.268	4.324	—	—	—	3.268	4.324
Maïs	24.123	450.334	196.635	1.004	58.694	26.519	508.732	223.154
Gerst	10.801	80.446	134.517	165	4.937	63.065	85.383	197.582
Haver	394	26.300	162.300	—	—	7.633	26.300	169.933
Lijnzaad	4.895	58.431	87.196	100	34.823	25.566	93.254	112.762
Lijnkoek	2.84	40.552	78.372	500	3.606	500	44.158	78.872
Tarwemeel	170	26.327	192.524	—	—	37.435	26.327	229.959
Andere meelsoorten	1.948	34.475	159.134	—	100	10.708	34.575	169.842

Gerst bleef vast gestemd bij gering aanbod, doch het artikel haver is vrijwel nominaal in den internationalen handel.

In lijnzaad gingen mede tengevolge van den verhoogden Argentijnschen wisselkoers de prijzen regelmatig vooruit. De belangstelling der koopers in Europa verminderde evenwel, doordat de olieprijsen niet in voldoende mate de stijging van lijnzaad volgden.

Nederland. Ook hier kwamen slechts weinige transacties in tarwe tot stand. Voor rogge blijft er vraag bestaan uit Duitschland, doch Noord-Amerikaansche rogge is in verhouding te duur.

Ook hier konden de prijzen van maïs geleidelijk aan wat verbeteren, zonder dat er evenwel vele zaken tot stand kwamen. Een onverkocht aangekomen lading La Plata maïs werd goed op prijs gehouden. Ook van Duitschland bleef er vraag bestaan.

Lijnzaad. Voor spoedig aankomende partijen lijnzaad bleef voortdurend eenige belangstelling bestaan. Voor latere aflading was minder aandacht, ofschoon er af en toe wel eenige zaken tot stand kwamen.

SUIKER.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per oopende maand	Londen			New York 96 p Ct. Centrifugals
		Tates Cuba No. 1	White Java f.c.b. per	Amer. Granulated c.f.	
			Dec./Jan.	Dec./Jan.	
1 Dec. '20	f --	84/-	41/-	—	5,76
24 Nov. '20	„ --	100/-	41/-	—	5,76
1 Dec. '19	„ --	72/-	68/-	—	7,28
1 Dec. '18	„ --	64/8	—	—	7,28
11 Juli '14	„ 11 1/2	—	—	—	3,26

Ofschoon het rooien der bieten in Duitschland over het algemeen reeds sinds eenigen tijd geëindigd is, zijn er nog enkele districten waar een gedeelte van het gewas tengevolge van de te vroeg ingevallen vorst en de aanhoudende droogte nog in den grond zit. Eene aan de verschillende Deutsche fabrieken gestelde rondvraag betreffende den ditjarigen oogst leverde het volgende resultaat op:

	1920/21	1919/20
Werkende fabrieken	261 ¹⁾	262
Bietenverwerking (tons)	7.247.562 raming	4.960.945 verwerkt
Suikerproductie (tons)	1.155.830 raming	717.875

Verschil met het vorig jaar, bieten +46,09 %, suiker +61,0%

¹⁾ Eén fabriek met onvolledige aangifte is weggelaten.

Volgens deze statistiek rekent men dus in fabrikantenkringen er mede, dat 1000 K.G. bieten 159 K.G. suiker zullen opbrengen. Volgens F. O. Licht is dit percentage te laag aangenomen en handhaaft deze statisticus zijne raming van bijna 1.200.000 tons suiker. Indien dit cijfer bereikt wordt, zou Duitschland bij zijn tegenwoordige beperkte consumptie geen buitenlandsche suiker behoeven in te voeren en zou het zelfs mogelijk zijn, het kwantum per hoofd ietwat te verhoogen. Voor een herstel der Deutsche suikerproductie acht F. O. Licht echter de opheffing der „Zwangswirtschaft“ dringend noodzakelijk.

In Holland, België en Frankrijk schiet men met de verwerking der bieten in de fabrieken flink op en is men over het algemeen tevreden. De oorspronkelijke ramingen blijven gehandhaafd.

In Engeland werd de prijs van nog onder controle staande suiker met 16/- per c.w.t. verlaagd, zoodat consumptiesuiker in den kleinhandel thans tot 10 d. per lb. verkrijgbaar is. Het Departement van Voedselvoorziening heeft order ontvangen de controle van het artikel zoo spoedig mogelijk te doen eindigen en men verwacht in ingewijde kringen, dat dit op 31 dezer zal geschieden.

De suikermarkten verkeerden in overwegend gedrukte stemming.

Hier in Nederland werd het een en ander door de binnenlandsche industrie gekocht tot prijzen tusschen f 51,— en f 53,—. De markt richtte zich geheel naar de New Yorksche berichten en aan het einde der week werd tengevolge van de verlaagde Amerikaansche termijnnoteringen zelfs tot f 51 loco tevergeefs aangeboden.

De positie in Amerika is vrijwel onveranderd. De notering voor Spot Centr. bleef 5,76, terwijl op termijn na eene voorbijgaande verbetering weer lager genoteerd werd n.l. 4,98 voor Jan., 5,05 Maart, 5,15 Mei, 5,25 Juli. De

Amerikaansche banken zijn nog steeds in onderhandeling om aan Cuba, waar voorloopig het moratorium verlengd is, eene leening te verstrekken, hetgeen aan planters een ruggesteun geeft, zoodat zij thans ook geen haast maken met den verkoop van hun restant.

De laatste Cuba-statistiek luidt:

	1920	1919	1918
Totale opbrengst	3.730.077	3.971.776	3.446.083 tons
Weekexport tot 30 Oct.	21.188	57.155	14.391 „
„ „ 30 Oct.—6 Nov.	2.870	55.911	15.645 „
Tot. exp. sedert 1 Jan. '20	3.464.057	3.586.917	2.946.460 „
Exp. Engeland tot 23 Oct.	50.2010	516.433	860.009 „
„ Frankrijk „ 23 Oct.	57.821	149.209	36.498 „
Tot. voorraad op 6 Nov.	292.232	210.422	259.078 „

Intusschen is de nieuwe campagne reeds begonnen en is eene fabriek aan het malen.

Op Java vonden eenige herverkoopen plaats tot ongeveer f 28 per picol, terwijl de Vereenigde Javasuiker Producenten ongeveer 4000 tons van hun restant verkochten op basis van f 25 e.k. voor Superieur. W. C. Dickhoff raamt in het „Archief voor de Suiker Industrie in Ned.-Indië de opbrengst van den ditjarigen oogst op iets boven de 25 miljoen picols tegen 21,6 miljoen in '19/20, hetgeen dus eene toeneming van 15,7 pCt. beteekent. De met riet beplante oppervlakte voor oogst 1921 is 2,5 pCt. grooter dan de aanplant voor den thans afgelopen oogst.

Volgens de Handels-Vereeniging „Batavia“ bedroegen de afscheping van Javasuiker vanuit het productieland naar de verschillende landen gedurende de maanden April tot en met September 1920 vergeleken met dezelfde maanden van 1919:

	1 Apr. 1920 t/m 30 Sept. 1920 tons	1 Apr. 1919 t/m 30 Sept. 1919 tons
Holland en Holland f.o.	6.380	17.545
Engeland	40.950	113.483
Frankrijk	10.000	21.529
België	7.387	—
Noorwegen	11.220	31.550
Zweden	27.774	8.774
Portugal	1.000	—
Spanje	1.000	7.020
Italië	4.729	7.242
Griekenland	—	8.371
Roemenië	—	3.994
Turkije	—	23.694
Rusland en Finland	10.909	—
Suez	10.682	—
Port-Said f.o.	209.523	30.698
Amerika (Atl. havens)	176.578	—
San Francisco	27.970	—
Vancouver	—	3.000
Singapore	14.269	36.944
China	—	3.394
Hongkong	59.961	92.977
Japan	40.842	99.670
Formosa	5.751	—
Britsch-Indië	78.772	142.831
Australië	200	24.705
Siam	—	105
Sundry Ports	2.137	3.802
Totaal	747.834	680.818

KOFFIE.

(Mededeeling van de Makelaars G. Duuring & Zoon, Kolff & Witkamp en Leonard Jacobson & Zonen).

Noteeringen en voorraden.

Data	Rio		Santos		Wisselkoers
	Voorraad	Prijs No. 7	Voorraad	Prijs No. 4	
4 Dec. 1920	539.000	7.600	2.842.000	9.000	11 1/2
27 Nov. 1920	518.000	7.650	2.634.000	9.600	12 1/4
20 „ 1920	512.000	7.625	2.536.000	9.800	11 1/2
4 Dec. 1919	356.000	10.550	1.629.000	14.200	18 1/2

Ontvangsten.

Data	Rio		Santos	
	Afgeloope week	Sedert 1 Juli	Afgeloope week	Sedert 1 Juli
4 Dec. 1920	58.060	1.317.000	278.000	5.405.000
4 Dec. 1919	53.000	1.187.000	71.000	2.715.000

Statistiek der firma G. Duuring & Zoon.

Zichtbare voorraad op 1 December 1920, in duizenden balen.

	1920	1919	1918	1917	1913
Voorraad in Europa ..	2.120	2.218	727	2.862	6.703
Stoomend					
n. Europa					
Brazilië ..	741	706	127	524	989
Oost-Indië.	—	49	?	?	40
Ver. Staten	—	—	—	—	113
	2.861	2.973	854	3.386	7.745
Voorraad Ver. Staten	1.719	1.566	1.229	2.532	1.379
Stoomend					
naar					
Ver. Staten					
Brazilië ..	628	441	212	631	751
Oost-Indië.	?	?	?	?	48
	5.208	4.980	2.295	6.549	9.923
Voorraad in Rio	522	463	938	603	475
" Santos ..	2.692	4.597	7.785	2.695	2.684
" Bahia ..	27	28	64	76	59
Totaal	8.449	10.068	11.082	9.923	13.141
Op 1 November	8.053	10.494	11.429	10.707	12.770
Op 1 Juli	6.750	10.336	11.702	7.778	10.275

KATOEN.

Noteringen voor Loco-Katoen.
(Middling Uplands).

	6 Dec. '20	29 Nov. '20	22 Nov. '20	6 Dec. '19	6 Dec. '18
New York voor Middling ..	16.70 c	15,75 c	17,10 c	39,25 c	29,75 c
New Orleans voor Middling	15.75 c	15,— c	16,— c	40,— c	28,63 c
Liverpool voor Fy Middling	12.20 d	11,56 d	13,71 d	26,37 d	22,08 d

1) Notering van 5 Dec. 1919. 2) Middling.

Ontvangsten in, en uitvoeren van Amerikaanse havelen.
(In duizendtallen balen.)

	1 Aug. '20 tot 3 Dec. '20	Ooreenkomstige perioden	
		1919	1918
Ontvangsten Gulf-Havens..	2125	1699	1428
" Atlant. Havens	591	1281	815
Uitvoer naar Gr. Britannië	737	1068	746
" " 't Vasteland.	1165	1019	602
" " Japan etc...			

Voorraden in duizendtallen	3 Dec. '20	5 Dec. '19	6 Dec. '18
Amerik. havens	1273	1554	1397
Binnenland	1429	1229	1233
New York	?	71	141
New Orleans	?	427	402
Liverpool	888	665	282

THEE.

(Opgave van den makelaar J. van Eck.)

Bericht van den afloop Theeveiling.

Aanbod in veiling bestond uit:

16666, 48/2, 20/16 kn. Java thee
640 " Sumatra thee
582 " Java en Sum. thee ex. vor. veil.

Totaal 17888, 48/2, 20/16 kn. thee.

Aanbod 1 Januari tot heden idem 1919

215834 kn. Java thee	180716 kn. Java thee
13784 " Sumatra thee	5609 " Sumatra thee

Totaal .. 229618 kn. thee. 186325 kn. thee.

De veiling had bij een flauwe stemming een langzaam en traag verloop. Blad thee, ordinair en middenkwaliteiten nauwelijks prijshoudend, goed tot prima alle vrijwel eenige centen lager dan in vorige veiling. Gebroken thee, stof, klein gruis, ordinaire Gebroken Pecco tot vorige prijzen en iets daaronder, prima vrij belangrijk lager. Witpunt zonder eenige vraag.

Opgehouden werden 5523 kn. thee plus de 20/4 kn. Witpunt en de thee ex. voorgaande veilingen, waarvan slechts 1 kist werd afgedaan.

De volgende veiling zal plaats hebben op Donderdag 16 December e.k., aanbod circa 18000 kn.

Amsterdam, 25 November 1920.

JAVA THEE.

(Opgave Pakhuismeesteren van de Thee.)

(Herleid tot 1/1 Kisten.)

Voorraad 30 October 1920	226231
Sedert aangevoerd	17911
	244142
Sedert afgeleverd	18446
Voorraad heden	225696
Waarvan in de eerste hand	161683

30 November 1920.

HUIDEN.

Bericht van de firma Griaar & Co.

Men interesseert zich in het bijzonder voor goede droge Ceara, Parnahyba en La Plata-huiden, alsmede voor Frigorificos van de laatste slachtelingen; van goede loco-waar is bijna niets meer voorhanden.

De Winert-Frigorificos trekken niet veel aandacht meer, eigenaars hebben eenige concessies moeten doen. De navraag is nog regelmatig, alhoewel hier weinig zaken tot stand kwamen.

Aan de La Plata werden verkocht:

4000. Sansinena ossen, October-slachting, a 45½ \$ oro, naar Europa.
5000 La Blanca ossen, onder zout eind November, naar Noord-Europa, tot geheimen prijs.
10000 Buenos-Aires Sampana ossen } naar N.-Amerika
8000 Buenos-Aires Las Palmas ossen } tot geheime prijzen
4000 Swift Armour ossen, tegen 46 \$ oro.
2000 Swift La Blanca ossen, tegen 46 \$ oro, naar Europa.

In Buenos-Aires is de markt vaster; de prijzen zijn ongeveer 3 pCt. gestegen.

Inlandsche huiden: Op de laatste veiling te Hamburg zijn de prijzen circa 10 pCt. teruggelopen. Hier te lande zijn de vraagprijzen nog te hoog om tot zaken te kunnen komen.

Looistoffen: Eenige zaken werden afgesloten in Quebracho, divi-divi en gehakte mimosa. Koopers van Myrabolanen zijn nog niet bereid om de hooge vorderingen van de verkoopters in te willigen, vandaar dat weinig zaken in dit artikel afgesloten worden.

4 December 1920.

KAPOK.

(Opgave van de Makelaars Gebrs. van der Vies, Amsterdam.)
Kapokstatistiek op 30 November 1920.

Importeurs:	Voorr. Aanv.		Verk. Voorr.		
	1 Jan. tot 1920	30 Nov. 1920	tot 30 Nov.	op 30 Nov.	
S. & W. Birnbaum	—	1788	730	1058	
H. G. Th. Crone	1323	6922	7988	257	
Edgar & Co.	—	1935	1935	—	
Van Eeghen & Co.	146	4610	4756	—	
Van Heekeren & Co.	—	906	906	—	
Hoving & Beer	80	640	520	200	
Landbouw-Mij „Geboegan”	—	720	720	—	
Mirandolle Vouite & Co. ...	650	15953	14014	2589	
S. L. van Nierop & Co. ...	—	2772	2772	—	
W. Tengbergen & Co.	—	1546	1346	200	
Weise & Co.	—	2786	2516	270	
J. Zwaardemaker Hzn. ...	—	1426	1426	—	
Order	—	7707	7607	100	
		2199	49711	47236	4674

RUBBER.

De flauwe stemming, welke de rubbermarkt sedert langen tijd kenmerkt, had ook in de afgelopen week de overhand, terwijl slechts zaken van geringere betekenis werden gedaan. De noteringen bleven nagenoeg onveranderd en zijn:

Prima Crêpe loco	72½ c.	75 c.
" Januari/Maart	75	77½
" April/Juni	82½	85
Smoked Sheets loco	70	72½
" Januari/Maart	72½	74
" April/Juni	76	77½

7 December 1920.

COPRA.

Nadat de markt in het begin der week nog verder gedaald was, werd de vraag voor consumptie vrij geregeld; terwijl ook eenige vraag voor dekking van contramine bestond, waardoor de prijzen nog verder daalden en in enkele gevallen zelfs eenige avance kon worden bedongen.

De noteringen zijn:

Ned.-Ind. f.m.s. October/December afl.	f 57,—
„ „ „ November/Januari „	55,50
„ „ „ Mixed „	53,—
„ „ „ f.m.s. Januari/Maart	56,—

7 December 1920.

VERKEERSWEZEN.

SCHEEPVAART.

GRAAN.

Data	Petrograd Londen/R'dam	Odessa Rotterdam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotterdam	Bristol Kanaal	Rotterdam	Engeland
29 N./4 Dec. 1920	—	—	8/—	8/6	50/—	50/—
22/27 Nov. 1920	—	—	9/—	9/6	50/—	50/—
1/6 Dec. 1919	—	—	1) f 80	2) 8/6	210/—	65/—
2/7 Dec. 1918	—	—	—	50/—	—	225/—
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11 1/4	1/11 1/4	12/—	12/—

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genua	Port Said	La Plata Roter	Rotterdam	Gothenburg
29 N./4 D. 1920	15/6	25/—	18/9	30/—	13/6	Kr. 24
22/27 Nov. 1920	20/—	25/—	20/—	30/—	—	—
1/6 Dec. 1919	60/—	80/—	70/—	47/6	f 10,—	Kr. 40
2/7 Dec. 1918	54/—	—	—	—	f 15,—	—
Juli 1914	fr. 7,—	7/—	7/3	14/6	3/2	4/—

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d. w.)	Birma West Europa (rijst)	Vladivostok West Europa	Chili West Europa (salpeter)
29 Nov./4 Dec. 1920..	57/6	80/—	—	80/—
22/27 November 1920..	65/—	—	—	90/—
1/6 December 1919..	130/—	175/—	—	230/—
2/7 December 1918..	—	—	—	—
Juli 1914..	14/6	16/3	25/—	22/3

1) Per ton stukgoed. 2) Voor Britsche schepen.

Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.

Overige noteringen per ton van 1015 K.G.

Veertiendaagsch overzicht.

In de laatste veertien dagen zijn de vrachten slechter en slechter geworden, zoodat thans een niveau bereikt is, waarop het grondige overweging verdient of het niet beter is de booten op te leggen, dan te blijven varen. Om, zooals in den laatsten tijd veelal gebeurde, in ballast naar Amerika te gaan, of zelfs naar La Plata, om dan met steenkolen en graan terug te komen, is thans uitgesloten, wil men niet met een groot verlies uitkomen. Nergens doet zich eigenlijk een eenigszins loonend emplooi voor; Europa schijnt voorzien van steenkolen en de maïsmarkt is zoo onzeker, dat niemand, tenzij tegen een abnormaal lage vracht, lust heeft zich aan een bevrachting te wagen. Wel heeft er in de laatste week een kleine opleving plaats gehad in de La Plata vrachten, doch het bevrachten is „hand to mouth” werk, en van eenige stabiele verbetering kan eigenlijk geen sprake zijn. Meerdere readers verwachten, dat de La Plata markt beter zal worden, doch het is zeer wel mogelijk dat de zeilende ladingen aan de vraag van het oogenblik kunnen voldoen. Hoe het ook zij, het is vooral bij de La Plata-markt zeer gewaagd voorspellingen te doen.

De kolenvrachten van Amerika zijn lager dan 14 dagen geleden. De notering naar Rotterdam-Antwerpen is ongeveer \$ 6.— a \$ 6.50, Fransch Atlantische havens \$ 6.50 en West-Italië ongeveer \$ 8.—

De graanvrachten van Amerika zijn ook flauw met 9/- per qr. h.g. van Northern Range naar Rotterdam-Antwerpen en West-Italië 10/6. Van de Gulf zijn de vrachten 1/- hooger.

In de afgelopen 14 dagen werd op de La Plata-markt afgesloten tot 44/- voor maïs van Up River naar U. K./Con-

tinent. Latere noteringen waren voor een paar prompte booten 47/6 en 50/-, terwijl 55/- in uitzicht werd gesteld. Vele booten trachten van deze markt vandaan te komen naar de Westkust van Zuid-Amerika, doch de nitraatvrachten zijn ook reeds tot 80/- gedaald.

De vracht van Bombay on deadweight is 55/- tot 60/-. Voor tarwe van Australië was de vracht 120/-, terwijl volgende booten wel niet meer dan 110/- zullen kunnen bezingen.

Op de ertsvrachtenmarkt is de tonnage ook overvloedig, met als gevolg een zwakke tendens.

De uitgaande vrachten van Wales waren sterk fluctueërend, met een stemming ten gunste van bevrachters, wegens den overvloed van prompte booten.

RIJNVAART.

Week van 29 November tot 6 December 1920.

De toestand was in de afgelopen berichtswEEK vrijwel onveranderd. De verwachting, dat in het begin dezer maand de Rijn zou wassen, is helaas niet verwezenlijkt. Wel is van den Bovenrijn een paar dagen enkele centimeters was gemeld, doch deze was is weer even snel verdwenen. Van Ruhrort bergopwaarts wordt dan ook zoo goed als niet gevaren.

Het sleeploon van Rotterdam naar de Ruhrhavens bevoog zich om het 190/200 cents-tarief. Er werden schepen in daghuur tegen ca. 5 1/2 cents per ton aangenomen.

Van Antwerpen werd heel weinig naar de Rijnstations bevracht. De aangekomen ladingen werden daar voorloopig in lichters of pakhuizen opgeslagen. Voor de weinige schepen, die gecharterd werden, werd ca. 30 centimes per ton per dag betaald.

In Ruhrort werd de daghuur genoteerd met Mk. 1,35 per ton. De vracht van exportkolen van Ruhrort naar Rotterdam bedroeg f 2,— per ton met vrij sleepen, en vanaf het Rhein-Herne-Kanaal f 2,25.

Cauber Pegel noteerde einde der week ca. 70 c.M.

INKLARINGEN.

DELFTZIJL.

Landen van herkomst	November 1920		November 1919	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	—	—	3	156
Groot-Brittannië	1	129	—	—
Duitschland	19	2.395	35	4.313
Zweden	1	113	2	451
Denemarken	1	72	4	605
Rusl.—Oostzeeh.	3	1.299	1	226
Finland	15	4.740	10	2.250
Chili	1	2.971	—	—
Totaal	41	11.719	55	7.901
Nationaliteit.				
Nederlandsche . .	11	1.989	13	1.076
Duitsche	30	9.730	42	6.825
Totaal	41	11.719	55	7.901

(A. van Dijk.)

DORDRECHT.

Landen van herkomst	November 1920		November 1919	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	2	727	—	—
Groot-Brittannië	1	77	—	—
Duitschland	2	784	4	1.630
Finland	—	—	3	3.390
Totaal	5	1.588	7	5.020
Nationaliteit.				
Nederlandsche . .	1	438	1	745
Britsche	1	77	—	—
Duitsche	2	784	6	4.275
Fransche	1	289	—	—
Totaal	5	1.588	7	5.020

(Gerard Mauritz.)

VLISSINGEN.

Landen van herkomst	November 1920		November 1919	
	Aantal schepen	Bruto M ³ .	Aantal schepen	Bruto M ³ .
Binnenl. havens	—	—	1	20.768
Groot-Britannië	28	181.815	22	142.380
België	—	—	2	3.360
Frankrijk	3	1.049	1	299
Levant ¹⁾	2	6.360	6	4.794
Roemenië, Bulgarije ²⁾	15	7.6 ⁰	17	5.689
Totaal	48	196.904	49	177.290
Nationaliteit.				
Nederlandsche ..	32	191.455	37	172.248
Britsche	4	1.590	6	2.927
Duitsche	4	776	—	—
Belgische	6	2.531	5	1.512
Fransche	2	552	—	—
Zweedsche	—	—	1	603
Totaal	48	196.904	49	177.290

¹⁾ Bijleggers ²⁾ Sleepbooten.

(B. Stofkoper.)

IJMUIDEN.

Landen van herkomst	November 1920		November 1919	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	23	15.086	12	14.061
Groot-Britannië	65	37.819	39	25.395
Duitschland	42	33.065	15	9.214
Noorwegen	2	1.013	1	660
Zweden	18	7.381	12	6.402
Denemarken ..	7	2.647	3	1.623
Finland	39	22.853	5	2.820
België	4	2.275	1	828
Frankrijk	19	10.486	9	3.169
Spanje	4	3.456	4	2.129
Portugal	—	—	6	5.195
Italië	1	720	2	1.621
Levant	2	3.195	3	3.3 ⁰
And. Midd. Zeeh.	—	—	1	637
Senegal, Dakar ..	1	1.008	—	—
Ned. Oost-Indië.	3	12.830	6	20.926
And. Aziat. hav.	—	—	2	5.517
Vereen. Staten..	6	20.128	9	27.213
Ned. West-Indië..	—	—	—	—
Ned. Antillen..	6	9.235	4	6.776
Argentinië, Uruguay	—	—	13	25.772
Chili	3	13.769	1	4.417
Totaal	245	196.966	148	167.755
Periode 1 Jan. — 30 November.	2.126	1.932.712	1.116	1.160.472
Nationaliteit.				
Nederlandsche ..	103	116.143	90	114.298
Britsche	25	25.173	18	22.247
Duitsche	86	34.794	29	14.627
Noorsche	12	6.967	3	1.542
Belgische	1	1.268	—	—
Fransche	3	3 ³	—	—
Zweedsche	7	3.782	1	562
Deensche	2	1.095	2	706
Vereenigde Stat.	2	5.118	1	4.442
Andere	4	2.263	4	9.331
Totaal	245	196.966	148	167.755

¹⁾ 1913, 2.294 schepen met 2.590.406 N. R. T.

(Vereenigde Scheepsagenturen van Halverhout & Zwart en Zurnmühlen & Co.)

NIEUWE WATERWEG.

Landen van herkomst	November 1920		November 1919	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	39	24.252	29	9.048
Groot-Britannië	227	178.476	190	124.750
Duitschland	69	58.822	47	30.365
Noorwegen	16	22.966	5	2.905
Zweden	46	21.921	30	16.447
Denemarken....	4	2.909	4	2.322
Finland	5	3.835	7	4.143
België	29	40.766	17	17.575
Frankrijk	78	71.711	56	51.984
Spanje	17	21.126	6	4.996
Portugal	1	308	1	859
Italië	9	23.708	—	—
Griekenland ..	1	869	2	809
Levant	1	3.451	—	—
Rusland-Zw. Zee	—	—	1	2.018
Roemenië, Bulg.	12	22.747	—	—
And. Midd. Zeeh.	5	7.916	—	—
Senegal, Dakar ..	—	—	2	3.177
Over. Wk. Afrika	4	3.611	2	2.706
Zuid-Afrika	2	3.579	1	1.849
Voor-Indië	4	16.071	5	12.869
Achter-Indië ..	8	32.293	—	—
Ned. Oost-Indië	9	32.400	5	22.884
And. Aziat. hav.	7	32.218	6	22.315
Vereen. Staten..	86	329.286	62	186.540
Canada	2	5.656	1	4.842
Midden-Amerika	—	—	1	1.696
Brazilië	2	4.694	1	3.230
Argentinië	13	38.573	20	48.337
Chili	—	—	1	4.231
Totaal	696	1.004.174	502	582.997
Periode 1 Jan. — 30 November.	6.134	7.508.971	4.694	4.776.893
Nationaliteit.				
Nederlandsche ..	184	258.488	163	157.542
Britsche	188	293.263	122	124.415
Duitsche	106	39.154	66	30.223
Noorsche	56	59.671	25	25.113
Belgische	5	4.729	2	1.567
Fransche	47	36.240	40	44.381
Zweedsche	16	19.906	19	17.009
Deensche	15	13.555	2	1.786
Vereen. Staten..	46	184.855	47	139.316
Andere	33	94.313	16	41.645
Totaal	696	1.004.174	502	582.997

¹⁾ 1913, 10.555 schepen met 12.837.792 N. R. T.

(Dirkzwager's Scheepsagentuur Maassluis.)

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN.

Verschenen:

Bedrijfsleven en de strijd tegen de Armoede in Nederland

door Dr. CH. A. VAN MANEN.

Prijs ingenaaid f 3,— Gebonden f 4.75.

Voor leden der Vereeniging en geabonneerden op het Weekblad wordt dit werk beschikbaar gesteld tegen den prijs van f 2,50 ingenaaid en f 4,— gebonden.

Bestellingen richt men tot het Secretariaat van het Instituut, Pieter de Hooghweg 122, onder gelijktijdige remise per postwissel of op postchèque- en girorekening No. 8408, Rotterdam.